

นโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาต่อญี่ปุ่นในสมัย ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์: ความต่อเนื่องหรือความเปลี่ยนแปลง

จุฑามณี สามัคคีนิษฐ์¹

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีความสำคัญที่สุดต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น เช่นเดียวกับที่ญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรหลักของสหรัฐฯ ในการปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยเฉพาะประเด็นปัญหาความมั่นคงเกี่ยวกับการขยายอิทธิพลทางการทหารของจีนและภัยคุกคามจากเกาหลีเหนือ พันธมิตรระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นจึงตั้งบนหลักการผลประโยชน์ร่วมกัน บทความนี้ต้องการศึกษานโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นในสมัยประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ (2016-2020) เพื่อวิเคราะห์ว่า นโยบายของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นภายใต้การนำของประธานาธิบดีทรัมป์มีลักษณะต่อเนื่องหรือเปลี่ยนแปลงไปจากนโยบายของรัฐบาลสหรัฐฯ ก่อนหน้าหรือไม่ อย่างไร

จากการศึกษาพบว่า นโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นในสมัยประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ดำเนินภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ “อินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง” ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ “ปักหมุดเอเชีย” ต่อมาเรียกว่า ยุทธศาสตร์ “ปรับดุลอำนาจในเอเชียแปซิฟิก” ในสมัยประธานาธิบดีบารัก โอบามา อย่างไรก็ตาม แม้ว่านโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดีทรัมป์จะกลับมามีความสำคัญต่อเอเชียและใช้แนวทางพหุภาคีนิยมเช่นเดียวกับในสมัยประธานาธิบดีโอบามา แต่ทรัมป์มีเป้าหมายที่แตกต่างจากโอบามา กล่าวคือ การสกัดกั้นอิทธิพลของจีน รัสเซีย และเกาหลีเหนือ โดยสหรัฐฯ ต้องการญี่ปุ่นในฐานะพันธมิตรหลักของสหรัฐฯ ในการถ่วงดุลอำนาจจีนและแก้ไขปัญหาเกาหลีเหนือ ตลอดระยะเวลาที่ทรัมป์ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี นโยบายด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงและผันผวน อันเป็นผลจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของสหรัฐฯ ที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยภายในด้านตัวผู้นำ และผลประโยชน์ทางความมั่นคงและเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และปัจจัยภายนอกของสหรัฐฯ ได้แก่ นโยบายด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นในสมัยนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ ปัญหาความขัดแย้งบนคาบสมุทรเกาหลี และการขยายอิทธิพลทางการทหารของจีน

คำสำคัญ: นโยบายต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น โดนัลด์ ทรัมป์ ความมั่นคง

¹ อาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Trump's Foreign Policy and U.S.-Japan Security Relations: Continuity or Change

Jutamane Samakkeenit

Department of Political Science & Public Administration, Naresuan University

Abstract

After the end of World War II, the United States has been central in Japan's security policy. For the US, Japan is also a significant ally in terms of security concerns, ranging from hedging against Chinese military expansion in the Asia-Pacific to confronting threats from North Korea's nuclear and missile programs. There is no question that the alliance continues to serve the fundamental interests of both parties. This article examines US president Donald Trump's security policy towards Japan. It seeks to understand whether this policy changed during Trump's presidency compared to that of previous governments.

This paper finds that Trump's security policy towards Japan was a part of the Free and Open Indo-Pacific Strategy, which aims to counter China's military and economic rise in the region and to solve the North Korea crisis diplomatically. Trump's security policy towards Japan changed in many aspects during his four-year term in office. There are several factors, both internal and external, that led to policy changes. In terms of the internal factors, US security policy towards Japan has been uncertain as a result of Trump's unpredictable decisions. In terms of the external factors, Shinzo Abe's security policy, the crisis on the Korean Peninsula, and Chinese military modernization have highly impacted US-Japan relations under Trump's presidency.

Keyword: Foreign Policy U.S. Japan Donald Trump Security

1. บทนำ

“ผมกำลังเสนอนโยบายต่างประเทศรูปแบบใหม่ที่มุ่งต่อการเพิ่มพูนผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญของอเมริกา ส่งเสริมเสถียรภาพภูมิภาค และทำให้ความตึงเครียดต่างๆ ในโลกลดลง นี่จำเป็นจะต้องคิดทบทวนใหม่กับนโยบายต่างๆ ที่ล้มเหลวในอดีต...นอกจากนี้ ผมจะสอบถามด้วยความเคารพกับประเทศต่างๆ เช่น เยอรมนี ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และซาอุดีอาระเบีย ให้ช่วยเพิ่มขึ้นเพื่อความมั่นคงที่มากมายมหาศาลที่เราจัดสรรให้พวกเขา”

(โดนัลด์ ทรัมป์, 2016)²

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2016 เพียงหนึ่งสัปดาห์หลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา นายชินโซ อาเบะ (Shinzo Abe) นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นเดินทางไปยังสหรัฐฯ ทันทีที่ผลการเลือกตั้งยืนยันว่า นายโดนัลด์ เจ. ทรัมป์ (Donald J. Trump) ตัวแทนผู้สมัครจากพรรครีพับลิกันชนะนางฮิลลารี คลินตัน (Hillary Clinton) ตัวแทนผู้สมัครจากพรรคเดโมแครตด้วยคะแนนจากผู้เลือกตั้ง 304 เสียง ขณะที่นางคลินตันได้ 227 เสียง ชัยชนะของนายทรัมป์นับว่าพลิกความคาดหมาย ผลโพลหลายสำนักที่สำรวจก่อนการเลือกตั้งต่างคาดการณ์ว่า นางคลินตันจะเป็นผู้คว้าชัยชนะ ขณะที่ผู้นำประเทศทั่วโลกต่างส่งสาส์นร่วมแสดงความยินดีต่อนายทรัมป์ นายกรัฐมนตรีอาเบะนับเป็นผู้นำประเทศชาติแรกที่ได้เข้าพบทรัมป์ โดยสั่งการให้ปรับแผนการร่วมประชุมสุดยอดความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก หรือ เอเปก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APAC) ที่กรุงลิมา ประเทศเปรู ให้สั้นลง เพื่อเดินทางไปพบทรัมป์ที่ตึกทรัมป์ทาวเวอร์ในมหานครนิวยอร์ก

เพื่อแสดงความยินดีในโอกาสที่ทรัมป์ชนะการเลือกตั้งและได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐฯ คนที่ 45

นายกรัฐมนตรีอาเบะชี้แจงถึงจุดประสงค์ของการหารือว่า ญี่ปุ่นต้องการสร้าง “ความไว้วางใจ” (trust) และทำงานร่วมกับสหรัฐฯ (work together) โดยยกย่องทรัมป์ในฐานะ “ผู้นำที่น่าเชื่อถือ” (trustworthy leader) พร้อมยืนยันว่า การพบกันในครั้งนี้ทำให้ญี่ปุ่นมั่นใจว่า ทั้งสองประเทศจะสร้างความสัมพันธ์บน “ความไว้วางใจ” นายกรัฐมนตรีอาเบะย้ำคำว่า “ความไว้วางใจ” เพื่อแสดงให้ทรัมป์มั่นใจว่า การทำงานของทรัมป์ตลอด 4 ปีในตำแหน่งขาว ญี่ปุ่นจะตั้งใจทำงานร่วมกับสหรัฐฯ ในฐานะพันธมิตรที่สนับสนุนผลประโยชน์ร่วมกัน แม้ว่าในช่วงของการหาเสียงเลือกตั้ง ทรัมป์โจมตีนโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ ในอดีตว่า สหรัฐฯ ทำ “ความตกลงที่แย่” (horrible deals) เนื่องจากสหรัฐฯ ต้องเสียผลประโยชน์และโดนเอาเปรียบจากความตกลงเหล่านั้น เช่น การจัดการปัญหากลุ่มก่อการร้าย ปัญหาผู้อพยพ และสัดส่วนเงินสนับสนุนที่สหรัฐฯ จ่ายเงินให้องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) และองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ หรือนาโต้ (North Atlantic Treaty Organization: NATO) ทรัมป์ยังเรียกร้องให้ญี่ปุ่นและประเทศพันธมิตรอื่นๆ เพิ่มค่าใช้จ่ายให้แก่กองทัพสหรัฐฯ และเสนอให้ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้พัฒนาอาวุธนิวเคลียร์เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากเกาหลีเหนือ แม้ว่าในเวลาต่อมาทรัมป์ให้สัมภาษณ์ปฏิเสธโดยอ้างว่า สื่อบิดเบือนคำพูดของตน (Gaouette & Browne, 2016) นอกจากนี้ ทรัมป์ยังต้องการให้สหรัฐฯ ถอนตัวออกจากข้อตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก หรือทีพีพี

² สุนทรพจน์ของนายโดนัลด์ ทรัมป์ เกี่ยวกับนโยบายด้านความมั่นคงแห่งชาติในระหว่างการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาที่เมืองฟิลาเดลเฟีย ในวันที่ 7 กันยายน 2016

(Trans-Pacific Partnership: TPP) ซึ่งเป็นข้อตกลงทางการค้าเสรีที่สำคัญที่มีสมาชิก 12 ประเทศในแถบเอเชียแปซิฟิกเข้าร่วมตามข้อเสนอของรัฐบาลสหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดีบารัค โอบามา (Barack Obama) มูลค่าทางการค้าของ 12 ประเทศคิดเป็นร้อยละ 30 ของมูลค่าการค้าโลก ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หรือจีดีพี (Gross Domestic Product: GDP) ของ 12 ประเทศคิดเป็นร้อยละ 40 ของจีดีพีโลก ขณะนั้นญี่ปุ่นและประเทศอื่นๆ ในแถบเอเชียแปซิฟิกต่างคาดหวังว่าข้อตกลงดังกล่าวจะช่วยลดอุปสรรคทางการค้าและส่งเสริมการเติบโตและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Mealey, 2016)

นโยบายที่ทรัมป์ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ รวมถึงลักษณะนิสัยส่วนตัว บุคลิกและท่าทีสุดขั้วของทรัมป์ที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงเมื่อเปรียบเทียบกับท่าทีที่สุกใสและสุภาพของอดีตประธานาธิบดีโอบามาสร้างความกังวลต่อผู้นำประเทศต่างๆ เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศและบทบาทของสหรัฐฯ ในเวทีโลก ตัวอย่างเช่น นโยบาย “อเมริกาต้องมาก่อน” (America First) “ทำให้สหรัฐฯ กลับมายิ่งใหญ่อีกครั้ง” (Make America Great Again) รวมถึงการประกาศสงครามการค้าและยูติความเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ (constructive engagement) กับจีน จะเห็นได้ว่า นโยบายต่างประเทศของทรัมป์มุ่งเน้นผลประโยชน์ของสหรัฐฯ เป็นสำคัญ โดยสหรัฐฯ พร้อมจะละเลย เพิกเฉย หรือละเมิดต่อหลักเกณฑ์และข้อตกลงต่างๆ หากสหรัฐฯ มองว่า สหรัฐฯ ต้องเสียผลประโยชน์จากความตกลงเหล่านั้น ทรัมป์มองข้ามความสำเร็จของความร่วมมือระหว่างประเทศในอดีต รวมถึงละเลยความสำคัญของการพึ่งพาพึ่งระหว่างประเทศ (interdependence) โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งสหรัฐฯ มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้การจัดตั้งองค์การสหประชาชาติและสหภาพยุโรปประสบความสำเร็จตลอดระยะเวลา 4 ปีของการดำรงตำแหน่ง นโยบาย

ต่างประเทศของสหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดีทรัมป์ได้ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง นักวิเคราะห์ได้อธิบายลักษณะของนโยบายต่างประเทศเช่นนี้ว่า ทรัมป์มีมุมมองด้านการต่างประเทศในลักษณะเกมที่ต้องมีผู้แพ้และผู้ชนะ (zero-sum game) กล่าวคือ ขณะที่ฝ่ายใดได้ประโยชน์จะมีฝ่ายที่เสียประโยชน์เสมอ นักวิเคราะห์มองว่า แนวคิดด้านการต่างประเทศในลักษณะนี้เป็นนโยบายที่ขาดความรอบคอบ (rash) ขาดความรู้ความเข้าใจ (ignorant) และวุ่นวายไร้ระเบียบ (chaotic) (Macdonald, 2018)

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน สหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีความสำคัญที่สุดต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น แต่นโยบายหาเสียงของทรัมป์ในลักษณะดังกล่าวกลายเป็นประเด็นที่สร้างความกังวลอย่างยิ่งต่อญี่ปุ่นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ทำให้นายกรัฐมนตรีอาเบะเป็นผู้นำประเทศชาติแรกที่เดินทางไปพบประธานาธิบดีทรัมป์ทันทีหลังทราบผลการเลือกตั้งสหรัฐฯ และเป็นผู้นำประเทศชาติที่สองที่ไปเยือนทำเนียบขาวหลังประธานาธิบดีทรัมป์สาบานตนเข้ารับตำแหน่ง จุดยืนต่างๆ ในด้านนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดีทรัมป์ จึงเป็นประเด็นท้าทายสำคัญต่อนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น บทความนี้ต้องการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นในสมัยประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ (2016-2020) โดยการศึกษาจุดยืนและบทบาทของสหรัฐฯ ต่อประเด็นปัญหาด้านความมั่นคงในญี่ปุ่นและในเอเชียตะวันออก ได้แก่ ปัญหาการค้าขายด้านการทหารของสหรัฐฯ ในญี่ปุ่น และปัญหาวิกฤตนิวเคลียร์เกาหลีเหนือ เพื่อวิเคราะห์ว่านโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นในสมัยประธานาธิบดีทรัมป์มีความต่อเนื่องหรือเปลี่ยนแปลงไปจากรัฐบาลชุดก่อนหรือไม่ อย่างไร

2. นโยบายความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่น หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง

ความร่วมมือด้านความมั่นคงและการทหารระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นเกิดขึ้นหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง พลเอกดักลาส แมกอาร์เธอร์ (Douglas MacArthur) ในฐานะผู้บัญชาการสูงสุดฝ่ายสัมพันธมิตรเข้ายึดครองญี่ปุ่นเป็นระยะเวลากว่า 7 ปี ตั้งแต่ปี 1945 จนถึงปี 1952 เมื่อสหรัฐฯ ยึดครองญี่ปุ่นหลังสงคราม การกิจเร่งด่วนของสหรัฐฯ คือ การป้องกันมิให้กองทัพญี่ปุ่นหวนกลับไปสู่ลัทธิทหารนิยม (Militarism) และการทำสงคราม โดยการปฏิรูปการเมืองและกองทัพญี่ปุ่น เช่น การยุบกระทรวงสงครามและกระทรวงทัพบเรือ และที่สำคัญในระยะแรกที่สหรัฐฯ ยึดครองญี่ปุ่น สหรัฐฯ ได้ร่างรัฐธรรมนูญสันติภาพให้แก่ญี่ปุ่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามของสหรัฐฯ ในการนำหลักสันตินิยม (Pacifism) มาจำกัดบทบาทและอำนาจการทหารของญี่ปุ่น เพื่อควบคุมกองทัพญี่ปุ่นไม่ให้ก่อสงครามได้อีก ทั้งนี้ หลักการสันติภาพในรัฐธรรมนูญหมวดที่ 2 มาตรา 9 เรื่อง “การละเว้นซึ่งสงคราม” ระบุว่า

“ด้วยความปรารถนาอย่างจริงใจให้เกิดสันติภาพระหว่างประเทศบนพื้นฐานความมีระเบียบและยุติธรรม ประชาชนชาวญี่ปุ่นจะละเลิกสงครามในฐานะที่เป็นสิทธิของรัฐบาลโดยชั่วคราว ตลอดจนการใช้การขู่คุกคาม ด้วยกำลังและการใช้กำลังเป็นหนทางแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศ

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามย่อหน้าแรก ญี่ปุ่นจะไม่คงไว้ซึ่งกองกำลังทหารบก ทางทะเล และทางอากาศ รวมทั้งศักยภาพในการทำสงครามใดๆ และจะไม่ยอมรับสิทธิในการเข้าร่วมสงคราม” (รุ่งสลาพรรณ รุ่งวัฒนภัทร, 2015: 67)

เนื่องจากอำนาจทางการเมืองการทหารของญี่ปุ่นถูกจำกัดตามกรอบของรัฐธรรมนูญ ญี่ปุ่นจึงต้องพึ่งพา

ความคุ้มครองจากกองทัพสหรัฐฯ และยินยอมให้สหรัฐฯ เข้ามาตั้งฐานทัพในญี่ปุ่นเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงของญี่ปุ่นในระยะยาว แม้ว่าญี่ปุ่นจะได้รับอนุญาตให้มีกองกำลังป้องกันตนเอง (Self-Defense Forces: SDF) แต่กองกำลังป้องกันตนเองมีบทบาทในการป้องกันประเทศเท่านั้นและไม่สามารถปฏิบัติการทางการทหารในเชิงรุก (offensive mission) ไม่สามารถส่งกองกำลังออกนอกประเทศไปทำสงครามหรือการโจมตีประเทศอื่น นอกจากนี้ กองกำลังป้องกันตนเองจะต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งมีหลักการพื้นฐานว่าด้วยการสร้างความมั่นคงร่วม (Collective Security)

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญสันติภาพที่สหรัฐฯ ร่างขึ้นและบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ที่ทำให้ญี่ปุ่นจำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือทางการทหารจากกองทัพสหรัฐฯ ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคมญี่ปุ่น เหตุการณ์เลวร้ายในช่วงสงครามทำให้ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ต่อต้านการกลับมาของลัทธิทหารนิยม และต้องการให้รัฐบาลญี่ปุ่นหันมาให้ความสำคัญกับการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การเลือกตั้งทั่วไปของญี่ปุ่นในปี 1946 เมื่อนายชิเงรุ โยชิเดะ (Shigeru Yoshida) ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ญี่ปุ่น นโยบายในการบริหารงานประเทศของโยชิเดะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการวางรากฐานทางการเมืองและเศรษฐกิจของญี่ปุ่น หรือที่เรียกว่า “หลักการโยชิเดะ” (Yoshida Doctrine) ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ คือ ญี่ปุ่นจะพึ่งพาสหรัฐฯ และอังกฤษในด้านความมั่นคงและการทหาร และญี่ปุ่นจะมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศตามหลักการโยชิเดะส่งผลให้ญี่ปุ่นสามารถพลิกฟื้นเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็วและก้าวขึ้นเป็นประเทศมหาอำนาจโลกทางเศรษฐกิจ (Green, 2000)

ในปี 1951 ญี่ปุ่นลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับญี่ปุ่น (Treaty of Peace with Japan) หรือสนธิสัญญาซานฟรานซิสโก (Treaty of San Francisco) สนธิสัญญาดังกล่าวระบุให้ยุติการยึดครองญี่ปุ่น และเป็นจุดเริ่มต้นของญี่ปุ่นในฐานะสมาชิกของประชาคมระหว่างประเทศ ในปี 1952 ญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ได้ลงนามในสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน (US-Japan Security Treaty) ซึ่งเป็นความร่วมมือด้านความมั่นคงที่อนุญาตให้สหรัฐฯ สามารถเข้ามามีฐานทัพในญี่ปุ่น โดยเกาะโอกินาวากลายเป็นฐานทัพสหรัฐฯ ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่น หลังการยึดครองของสหรัฐฯ สหรัฐฯ ยังคงเป็นประเทศที่สำคัญที่สุดต่อนโยบายความมั่นคงของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงสอดคล้องกับแนวทางของสหรัฐฯ ญี่ปุ่นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือทางการเงินและการทหารจากสหรัฐฯ ในการป้องกันประเทศ โดยจำกัดบทบาททางการทหารของตนเองภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญสันติภาพที่สหรัฐฯ ร่างไว้ เพื่อให้ญี่ปุ่นสามารถมุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่อไป การพัฒนาทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นประสบความสำเร็จอย่างมากจนทำให้ประชาคมระหว่างประเทศต่างยอมรับญี่ปุ่นในฐานะ “มหาอำนาจทางเศรษฐกิจ” (Midford, 2018)

ในช่วงสงครามเย็น สหรัฐฯ มีเป้าหมายสำคัญในการทำสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยสหรัฐฯ ใช้ฐานทัพที่เกาะโอกินาวาในการสกัดกั้นภัยคุกคามคอมมิวนิสต์และความพยายามของสหภาพ

โซเวียตและจีนที่ต้องการขยายอิทธิพลในเอเชีย นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังร่วมมือกับญี่ปุ่นในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในสงครามเกาหลี (1950-1953)³ (Brasor, 2019) อย่างไรก็ตาม ในปี 1960 ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นรุนแรงขึ้นในเหตุการณ์ “การประท้วงอัมโปะ” (Anpo Protests) ซึ่งเป็นการประท้วงต่อต้านการให้สัตยาบันสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกันระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ฉบับปี 1951 ขณะนั้นญี่ปุ่นเริ่มเป็นที่ยอมรับในประชาคมระหว่างประเทศ รัฐบาลของสองประเทศตกลงแก้ไขรายละเอียดบางประการในสนธิสัญญาที่ระบุว่า “กองกำลังสหรัฐฯ ในญี่ปุ่นจะไม่ถูกนำมาใช้ปราบปรามจลาจลกองกำลังสหรัฐฯ ในญี่ปุ่นจะไปปฏิบัติการนอกประเทศโดยญี่ปุ่นไม่เห็นชอบไม่ได้ และจะปรึกษาก่อนนำอาวุธนิวเคลียร์เข้ามาในญี่ปุ่น” สนธิสัญญานับแก้ไขนี้มีอายุ 10 ปี จากนั้นสามารถยกเลิกได้ ซึ่งหมายถึงสหรัฐฯ สามารถถอนทัพของตนในญี่ปุ่นต่อไปได้ จนถึงปี 1970 ทำให้ชาวญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อย ซึ่งมีแกนนำเป็นกลุ่มฝ่ายซ้ายหัวรุนแรงใหม่ (New Radical Left Group) ไม่พอใจและออกมาชุมนุมเรียกร้องให้ยกเลิกสนธิสัญญานับแก้ไขนี้และต้องการให้สหรัฐฯ ถอนกำลังทหารออกจากญี่ปุ่น ในปี 1972 สหรัฐฯ จึงยอมคืนเกาะโอกินาวาให้ญี่ปุ่นเข้าปกครองหลังสหรัฐฯ ยึดครองเกาะโอกินาวายาวนานถึง 27 ปี นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง (ศิริพร ดาบเพชร, 2014: 329-330)

³ ในปี 2019 สถานีโทรทัศน์ NHK ได้เผยแพร่สารคดีเรื่อง “ความร่วมมือในสงครามที่ถูกปิดบัง: สงครามเกาหลีและชาวญี่ปุ่น” (Hidden War Cooperation: Korean War and Japanese) ที่เผยให้เห็นถึงข้อมูลเหตุการณ์ในช่วงสงครามเกาหลี ซึ่งมีชาวญี่ปุ่นร่วมกับทหารสหรัฐฯ ต่อสู้ในสงคราม และชาวญี่ปุ่นที่เสียชีวิตเคียงข้างกองกำลังสหรัฐฯ นอกจากนี้ สารคดียังเผยแพร่งานเกี่ยวกับบทสัมภาษณ์ชาวญี่ปุ่นที่ต่อสู้ในสงคราม ซึ่งมีเนื้อหามากกว่า 1,033 หน้า เอกสารบทสัมภาษณ์ดังกล่าวถูกระบุว่า “ลับสุดยอด” (Top Secret) ทั้งนี้ เนื่องจากในขณะนั้น ตามรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นไม่อนุญาตให้กองกำลังทหารญี่ปุ่นเข้าร่วมต่อสู้ในสงคราม

3. นโยบายความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่น หลังสิ้นสุดสงครามเย็น

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองระหว่างประเทศหลังสิ้นสุดสงครามเย็นทำให้สหรัฐฯ ก้าวขึ้นเป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวของโลก รัฐบาลสหรัฐฯ เล็งเห็นว่า หากสหรัฐฯ ต้องการคงสถานะอภิมหาอำนาจโลกต่อไป สหรัฐฯ ไม่อาจใช้แนวคิด “การโดดเดี่ยวตัวเอง” (Isolationism) ได้อีก สหรัฐฯ ใช้วิธีโดดเดี่ยวตัวเองในช่วงก่อนที่สหรัฐฯ จะถูกญี่ปุ่น โจมตีฐานทัพเรือสหรัฐฯ ที่เพิร์ล ฮาร์เบอร์ ในปี 1941 ซึ่งเป็นเหตุให้สหรัฐฯ ตัดสินใจเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่สอง หลังสิ้นสุดสงครามเย็น ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ในเวทีโลกจึงตั้งบนกรอบของ “การเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมระหว่างประเทศ” (Internationalism) ซึ่งแตกต่างจากการโดดเดี่ยวตัวเอง กล่าวคือ สหรัฐฯ จำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ของโลกเพื่อดำรงสถานะความเป็นอภิมหาอำนาจต่อไปให้นานที่สุด การดำเนินนโยบายต่างประเทศภายใต้แนวคิด “การเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมระหว่างประเทศ” สหรัฐฯ ใช้วิธีการในสองลักษณะ ได้แก่ การดำเนินนโยบายฝ่ายเดียวหรือ *เอกภาคินิยม* (Unilateralism) หมายถึง สหรัฐฯ จะดำเนินการตามลำพัง (act alone) และพร้อมจะละเมิดกรอบข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือออกจาก (opt out) กลุ่มความร่วมมือที่สหรัฐฯ เข้าร่วมเพื่อเป้าหมายและผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และการดำเนินนโยบายตามกรอบพหุภาคีหรือ *พหุภาคินิยม* (Multilateralism) หมายถึง นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ จะเป็นไปตามกรอบข้อตกลงระหว่างประเทศ สถาบันและองค์การระหว่างประเทศ หรือกลุ่มความร่วมมือที่สหรัฐฯ เป็นสมาชิก (Malone and Khong, 2003: 2-4)

อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ตระหนักถึงสัจธรรมข้อหนึ่งในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ว่า

“มหาอำนาจมีขึ้นและมีลง” (the rise and fall of the great powers) เป็นวัฏจักร ซึ่งปรากฏในหนังสือที่มีชื่อเสียงของพอล เคนเนดี (Paul Kennedy) โดยอธิบายถึงประวัติศาสตร์การขึ้นลงของบรรดาเหล่าจักรวรรดิ และวิเคราะห์ว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการล่มสลายของเหล่าจักรวรรดิในอดีตคือ “จักรวรรดิแบกรับค่าใช้จ่ายที่เกินตัว” (Imperial Overstretch) โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายด้านการทหาร เมื่อพิจารณาถึงกรณีของสหรัฐฯ ในฐานะอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวของโลกในยุคหลังสิ้นสุดสงครามเย็น เคนเนดี มองว่า สหรัฐฯ มีทั้งอำนาจทางเศรษฐกิจ อำนาจทางเทคโนโลยี และอำนาจทางทหารที่ยิ่งใหญ่อย่างไม่มีใครเทียบ และเมื่อมองย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์ ไม่เคยมีมหาอำนาจใดยิ่งใหญ่เช่นนี้มาก่อน อย่างไรก็ตาม การคงความ “เบอร์หนึ่ง” ของโลกไม่ใช่เรื่องง่าย เคนเนดี เสนอว่า ยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออก คือ สหรัฐฯ ต้องมีกองกำลังที่แข็งแกร่งในญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ และญี่ปุ่นต้องร่วมแบกรับภาระทางการทหารเพิ่มขึ้น แต่ต้องไม่เป็นภัยคุกคามหรือยั่วยุต่อประเทศเพื่อนบ้าน (Kennedy, 1988: 518-519)

ญี่ปุ่น คือที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญของสหรัฐฯ ในการรักษาผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นวางบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันในสถานะของหุ้นส่วน (partner) ขณะที่ญี่ปุ่นจำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือทางการทหารจากสหรัฐฯ เพื่อปกป้องญี่ปุ่นจากปัญหาความขัดแย้งในคาบสมุทรเกาหลีและอำนาจทางการทหารของจีนที่เพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับสหรัฐฯ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือกับพันธมิตรหลักทางการทหารของสหรัฐฯ ในพื้นที่บริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย และฟิลิปปินส์ เพื่อคงบทบาทและอิทธิพลของสหรัฐฯ ในเอเชีย และในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ญี่ปุ่นจึง

เป็นประเทศที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ทั้งนี้ ในด้านความมั่นคง สหรัฐฯ ร่วมมือกับกลุ่มพันธมิตรเดิมของสหรัฐฯ อย่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เพื่อคานอำนาจกับอิทธิพลของจีนและสกัดกั้นภัยคุกคามจากเกาหลีเหนือ ในปี 2020 มีทหารอเมริกันประจำการในญี่ปุ่นจำนวนกว่า 50,000 นาย ในทางเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นเป็นคู่ค้าอันดับห้าของสหรัฐฯ และเป็นประเทศที่ลงทุนโดยตรงในสหรัฐฯ (Foreign Direct Investment: FDI) อันดับสอง

4. นโยบายความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นในสมัยประธานาธิบดีบารัค โอบามา (2009-2017)

นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามเย็น สหรัฐฯ ให้ความสำคัญต่อภูมิภาคตะวันออกกลางมาโดยตลอด จนละเลยความสำคัญของเอเชีย จากเหตุการณ์สงครามอ่าวเปอร์เซียในปี 1991 ในสมัยประธานาธิบดีจอร์จ เอช ดับเบิลยู บุช ผู้พ่อ (George H. W. Bush) จนถึงเหตุการณ์วินาศกรรม 9/11 ในปี 2001 ที่นำไปสู่การบุกยึดอิรัก ในปี 2003 ในสมัยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ผู้ลูก (George W. Bush) จะเห็นได้ว่า ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ อยู่ที่ภูมิภาคตะวันออกกลาง รัฐบาลสหรัฐฯ มุ่งความสนใจไปยังการปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในตะวันออกกลางทั้งในเรื่องทรัพยากรน้ำมัน ปัญหาอาวูรนิวเคลียร์ การสงครามต่อต้านกลุ่มก่อการร้าย และการแทรกแซงปัญหาทางการเมืองภายในของประเทศตะวันออกกลาง กระทั่งในสมัยประธานาธิบดีบารัค โอบามา สหรัฐฯ เริ่มปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง จากเดิมในสมัยประธานาธิบดีบุช

ผู้ลูก ที่มีนโยบายในลักษณะเอกภาคินิยม แต่ในสมัยประธานาธิบดีโอบามา สหรัฐฯ มีนโยบายในลักษณะพหุภาคินิยม ซึ่งตั้งบนพื้นฐานของสันติภาพและความมั่นคงร่วมกัน ทั้งการสร้าง “บรรยากาศใหม่” (new climate) เพื่อส่งเสริมสันติภาพในตะวันออกกลาง เช่น การประกาศถอนกำลังทหารสหรัฐฯ ออกจากอิรัก สนับสนุนการเจรจาระหว่างผู้นำอิสราเอลและปาเลสไตน์ สนับสนุนการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ การแก้ไขปัญหาโลกร้อน และให้ความสำคัญต่อการขยายบทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หลังจากโอบามาเข้ารับตำแหน่งเพียง 9 เดือน นโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ ที่มีลักษณะพหุภาคินิยมทำให้โอบามาได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ประจำปี 2012⁴ (Lowrey, 2009)

ในการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ปี 2007 โอบามาชูประเด็นการยุติสงครามอิรักเป็นหนึ่งในนโยบายหลักของการหาเสียง หลังเหตุการณ์การก่อวินาศกรรม 9/11 สงครามอิรักเป็นปัญหาเรื่องที่สุดสร้างความเสียหายต่อสหรัฐฯ มายาวนาน โอบามาต้องการนำสหรัฐฯ ออกจากความขัดแย้งในตะวันออกกลางและหันมาให้ความสำคัญต่อภูมิภาคเอเชียอีกครั้ง ตลอดระยะเวลาสองสมัยที่โอบามาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐฯ โอบามาพยายามปรับแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ จากในลักษณะเอกภาคินิยม (Unilateralism) ที่ก่อให้เกิดกระแสต่อต้านสหรัฐฯ ไปทั่วโลกในสมัยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ไปสู่นโยบายต่างประเทศที่มีลักษณะพหุภาคินิยม (Multilateralism) โดยให้ความสำคัญต่อการขยายความร่วมมือระหว่างประเทศ นอกจากนี้ โอบามายังปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ด้านการ

⁴ การที่ประธานาธิบดีบารัค โอบามาได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ประจำปี 2012 ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่า เป็นเกมทางการเมืองที่ทางคณะกรรมการโนเบลต้องการให้สหรัฐฯ คงนโยบายลักษณะพหุภาคินิยมต่อไป เนื่องจากตามกำหนดการเสนอชื่อผู้เข้าชิงรางวัลในปี 2012 คือ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ หลังจากโอบามาเข้าพิธีสาบานตนรับตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐฯ เพียง 12 วันเท่านั้น

ต่างประเทศของสหรัฐฯ จากเดิมที่ให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ในภูมิภาคตะวันออกกลางไปสู่ยุทธศาสตร์ “ปักหมุดเอเชีย” (Pivot to Asia) ต่อมาเรียกว่า ยุทธศาสตร์ “ปรับดุลอำนาจในเอเชียและแปซิฟิก” (Rebalance to Asia and the Pacific) โดยสหรัฐฯ ต้องการกระชับความสัมพันธ์กับกลุ่มพันธมิตรดั้งเดิม ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย และฟิลิปปินส์ รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะหุ้นส่วนใหม่ (Bisley, 162-163)

ในเดือนเมษายน ปี 2015 นายกรัฐมนตรีอาเบะเดินทางเยือนสหรัฐฯ อย่างเป็นทางการ หลังการเจรจากับประธานาธิบดีโอบามา ผู้นำทั้งสองตกลงลงนามในแนวทางความร่วมมือด้านความมั่นคงฉบับแก้ไข (Revised Guidelines for Defense Cooperation) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อรับมือกับการขยายอิทธิพลของจีนและภัยคุกคามนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ฝ่ายสหรัฐฯ ยืนยันกับญี่ปุ่นว่า พันธกรณีของสหรัฐฯ ต่อความมั่นคงของญี่ปุ่นนั้น “มั่นคงและจะไม่เปลี่ยนแปลง” (ironclad) อย่างไรก็ดีตาม ในเดือนสิงหาคม ปี 2015 สหรัฐฯ ได้ทำลายความไว้วางใจของญี่ปุ่นที่มีต่อสหรัฐฯ อย่างมากต่อกรณีเว็บไซต์วิกิลีกส์ (WikiLeaks) เผยแพร่ว่า สำนักงานความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ (National Security Agency: NSA) ดักฟังโทรศัพท์เจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลญี่ปุ่น รวมถึงผู้บริหารบริษัทเอกชนของญี่ปุ่น ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีอาเบะได้เจรจากับนายโจ ไบเดน (Joe Biden) รองประธานาธิบดีสหรัฐฯ เพื่อเตือนว่าการสอดแนมจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ทำให้ประธานาธิบดีโอบามาต้องโทรศัพท์ถึงนายกรัฐมนตรีอาเบะ เพื่อแสดงความเสียใจอย่างยิ่งต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ดีตาม รัฐบาลญี่ปุ่นมิได้ตอบโต้หรือออกแถลงการณ์ประณามต่อการกระทำของสหรัฐฯ อย่างรุนแรง ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นในสมัยประธานาธิบดี

โอบามาปิดฉากในปี 2016 ด้วยเหตุการณ์สำคัญสองเหตุการณ์ ซึ่งเป็นที่มาของความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงของสองประเทศในปัจจุบัน คือ นายกรัฐมนตรีอาเบะเป็นผู้นำญี่ปุ่นคนแรกที่ไม่เยือนฐานทัพเรือสหรัฐฯ ที่เพิร์ล ฮาร์เบอร์ ในรัฐฮาวายของสหรัฐฯ ซึ่งเคยถูกกองทัพอเมริกันโจมตีและเป็นเหตุให้สหรัฐฯ ตัดสินใจประกาศเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่สอง และประธานาธิบดีบารัค โอบามา เป็นผู้นำสหรัฐฯ คนแรกที่ไม่เยือนเมืองฮิโรชิมา ซึ่งเคยถูกสหรัฐฯ โจมตีด้วยระเบิดนิวเคลียร์ในสงครามโลกครั้งที่สอง

5. นโยบายความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นในสมัยประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ (2017-2020)

การเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในปี 2016 สร้างความกังวลอย่างยิ่งต่อญี่ปุ่นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเสนอดังกล่าว ในด้านนโยบายต่างประเทศของทรัมป์ในช่วงระหว่างการหาเสียง ประธานาธิบดีสหรัฐฯ เช่น นโยบาย “อเมริกาต้องมาก่อน” รวมถึงทรัมป์เรียกร้องให้ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เพิ่มความรับผิดชอบในการป้องกันประเทศ โดยมองว่าสหรัฐฯ ไม่ควรต้องเป็นฝ่ายแบกภาระในการปกป้องทั้งสองประเทศ ทรัมป์ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทม์ว่า ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ควรพัฒนาระบบอาวุธนิวเคลียร์เพื่อต่อต้านเกาหลีเหนือ โดยระบุว่า “หากสหรัฐฯ ถูกโจมตี ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ไม่จำเป็นต้องช่วยปกป้องสหรัฐฯ แต่หากญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ถูกโจมตี สหรัฐฯ ต้องเข้าช่วยปกป้องอย่างเต็มที่ และนั่นคือ ปัญหา” (Smith, 2017) นอกจากนี้ ทรัมป์ยังเสนอให้ญี่ปุ่นเป็นผู้รับผิดชอบฝ่ายเดียวในการออกค่าใช้จ่ายทางการทหารของสหรัฐฯ ที่ประจำในญี่ปุ่น แนวคิดในลักษณะเช่นนี้กลายเป็นประเด็นที่สร้างความกังวลต่อผู้นำญี่ปุ่นอย่างมากเกี่ยวกับความสัมพันธ์

ด้านความมั่นคงระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่น

ในเดือนมกราคม 2020 สหรัฐฯ และญี่ปุ่น ร่วมฉลองในโอกาสครบรอบ 60 ปี ของข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสองฝ่าย ทรมปีแสดงท่าทีที่แตกต่างจากในปี 2019 ที่ทรมปีแสดงความไม่พอใจต่อข้อตกลงความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่น เนื่องจากทรมปีมองว่า นโยบายดังกล่าวไม่เป็นธรรม (unfair) ต่อฝ่ายสหรัฐฯ และวิพากษ์วิจารณ์ว่าญี่ปุ่นเป็นพวกเอาเปรียบสหรัฐฯ (free rider) ทรมปีแสดงความคิดเห็นในลักษณะเช่นนี้ตั้งแต่ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ เช่น ทรมปีได้ตอบคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจีนและญี่ปุ่นที่ว่า จะเกิดอะไรขึ้นหากจีนใช้กำลังรังแก (bully) เพื่อนบ้าน ขณะที่สหรัฐฯ ไม่ได้คอยปกป้องและช่วยเหลืออยู่ตรงนั้น ทรมปีตอบว่า “หากเรา (สหรัฐฯ) ไม่อยู่ตรงนั้น พวกเขาจะสามารถป้องกันตัวเองได้เป็นอย่างดี...ทำได้หรือไม่ ญี่ปุ่นเคยชนะจีนมาตลอดในสงคราม ทำไมพวกเราต้องไปปกป้องพวกเขา” (McGregor, 2017: 355) นอกจากนี้ ทรมปีให้สัมภาษณ์สำนักข่าวฟอกซ์ในเชิงเสียสยญี่ปุ่นว่า ถ้าญี่ปุ่นถูกโจมตี สหรัฐฯ จะสู้ในสงครามโลกครั้งที่สาม สหรัฐฯ จะเข้าร่วมและปกป้องญี่ปุ่นด้วยชีวิตและทรัพยากรต่างๆ ที่สหรัฐฯ มี แต่หากสหรัฐฯ ถูกโจมตี ญี่ปุ่นไม่จำเป็นต้องช่วยสหรัฐฯ คนญี่ปุ่นคงได้แต่ “นั่งอยู่ที่บ้านและดูการโจมตีผ่านโทรทัศน์โซนี่” อย่างไรก็ตาม ในปี 2020 ท่าทีของทรมปีเปลี่ยนไป การพบปะของสองฝ่าย โดยทรมปี ย้ำว่าท่ามกลางสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงและมีสิ่งท้าทายใหม่ๆ เกิดขึ้น สหรัฐฯ ต้องการให้พันธมิตรระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นเข้มแข็งขึ้น (strengthen) และลึก (deepen) (Johnson & Sugiyama, 2020)

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้นโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดีทรมปี ขาดทิศทางที่ชัดเจนและผันผวน คือทรมปีมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงโอนย้ายทีมงานด้านต่างประเทศตลอดเวลา นับตั้งแต่ทรมปีเข้าสู่ทำเนียบขาว ทรมปีออกคำสั่งปลดผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงกลาโหมในหลายตำแหน่งและส่วนใหญ่จะถูกปลดจากตำแหน่งอย่างกะทันหัน เช่น ในเดือนพฤษภาคม 2017 ทรมปีมีคำสั่งปลดนายเจมส์ คอมี (James Comey) ผู้อำนวยการสำนักงานสอบสวนกลาง หรือเอฟบีไอ (Federal Bureau of Investigation: FBI) ในเดือนมีนาคม 2018 ทรมปีสั่งปลดนายเร็กซ์ ทิลเลอร์สัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และแต่งตั้งนายไมค์ พอมเพโอ อดีต นายทหารและสมาชิกสภาองเกรส ซึ่งเพิ่งทำหน้าที่ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองกลาง หรือซีไอเอ (Central Intelligence Agency: CIA) ไม่ถึง 14 เดือน เข้าดำรงตำแหน่งแทน ในเดือนกันยายน 2019 ทรมปีสั่งปลดนายจอห์น โบลตัน (John Bolton) ที่ปรึกษาความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Advisor) และแต่งตั้งนายโรเบิร์ต ซี โอไบรอัน (Robert C. O'Brien) มาทำหน้าที่แทน ทั้งนี้ นายโอไบรอันนับเป็นที่ปรึกษาด้านความมั่นคงคนที่สี่นับตั้งแต่ทรมปีเข้ารับตำแหน่ง⁵ ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน 2019 ทรมปีในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุดมีคำสั่งปลดนายริชาร์ด สเปนเซอร์ (Richard Spencer) พันตำรวจตรีทบวงทหารเรือ และในเดือนพฤษภาคม 2020 ทรมปีปลดนายสตีฟ ลินิก (Steve Linick) พ้นจากตำแหน่งผู้ตรวจราชการประจำกระทรวงการต่างประเทศ คำสั่งปลดและโยกย้ายตำแหน่งที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อนโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ ซึ่งผู้นำประเทศต่างๆ ต่างกังวลในจุดยืนและ

⁵ ขณะที่ประธานาธิบดีบารัก โอบามา ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยที่หนึ่งและสมัยที่สอง โอบามาเปลี่ยนที่ปรึกษาความมั่นคงเพียง 3 ครั้ง โดยนางซูซาน ไรซ์ (Susan Rice) ดำรงตำแหน่งปรึกษาความมั่นคงตั้งแต่ปี 2013-2017

ท่าของสหรัฐฯ ที่ขาดความต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

5.1 ยุทธศาสตร์ “อินโด-แปซิฟิก”

ทรัมป์ได้วางนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศของสหรัฐฯ ในหลายเรื่องที่แตกต่างกันไปจากในสมัยประธานาธิบดีโอบามา ขณะที่โอบามาระมัดระวังไม่ให้สหรัฐฯ เข้าไปพัวพันกับปัญหาความขัดแย้งในตะวันออกกลางและหันมาให้ความสำคัญกับเอเชียเพิ่มขึ้น แต่ทรัมป์กลับหันไปให้ความสำคัญต่อภูมิภาคตะวันออกกลางอีกครั้ง จะเห็นได้ว่า ในเดือนพฤษภาคม ปี 2017 ทรัมป์เลือกเดินทางไปเยือนซาอุดีอาระเบียเป็นประเทศแรก หลังทรัมป์เข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ตามด้วยอิสราเอล และรัฐปาเลสไตน์ ที่สำคัญ ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ และอิหร่านเข้าสู่วิกฤติในเดือนมกราคม ปี 2020 เมื่อกองทัพอากาศสหรัฐฯ สังหารนายพล กาส์เซม สุไลมานี (Qasem Soleimani) แห่งกองกำลังกุดส์ของอิหร่าน ทรัมป์อ้างว่า การสังหารมีจุดประสงค์เพื่อ “หยุดยั้งสงคราม” ขณะที่ประชาคมโลกต่างวิตกว่า ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับอิหร่านจะกลายสงคราม การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในอิหร่านทำให้ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับอิหร่านสงบลง (Katzman, 2020)

หลังจากทรัมป์เดินทางเยือนประเทศในตะวันออกกลางและหลายประเทศในยุโรป ในเดือนพฤศจิกายน ปี 2017 ทรัมป์จึงเดินทางเยือนเอเชีย โดยเลือกไปญี่ปุ่นเป็นประเทศแรก ตามด้วยเกาหลีใต้ จีน เวียดนาม และฟิลิปปินส์ ตามลำดับ การเยือนเอเชีย ในปี 2017 ทำให้ทรัมป์เริ่มตระหนักมากขึ้นว่า สหรัฐฯ มีผลประโยชน์มหาศาลในเอเชีย-แปซิฟิก และภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสหรัฐฯ ในการคงความเป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวของโลก ทรัมป์เริ่มเล็งเห็นว่า สหรัฐฯ ต้องการพันธมิตรอย่างญี่ปุ่นเพื่อปกป้องผลประโยชน์

ของสหรัฐฯ ได้แก่ *ประการแรก* ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากประเทศต่างๆ ในเอเชียแปซิฟิกมีขนาดทางเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 25 ของขนาดเศรษฐกิจโลก และมีปริมาณการค้ากับสหรัฐฯ กว่าร้อยละ 33 *ประการที่สอง* ผลประโยชน์ทางการเมืองสหรัฐฯ มองว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับกลุ่มประเทศในเอเชียแปซิฟิกมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการถ่วงดุลอำนาจกับจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสหรัฐฯ ต้องการสกัดกั้นภัยคุกคามจากจีน และเอาชนะสงครามการค้ากับจีน สหรัฐฯ ต้องไม่บังคับให้กลุ่มประเทศในเอเชียแปซิฟิกต้องเลือกข้างระหว่างรัฐบาลวอชิงตันกับรัฐบาลปักกิ่ง เนื่องจากประเทศต่างๆ ในเอเชียแปซิฟิกล้วนมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ดีกับจีน ดังนั้น สหรัฐฯ ควรใช้วิธีการยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศพันธมิตรสหรัฐฯ ให้แน่นแฟ้นขึ้น (Ford, 2020: 2-3)

ในระหว่างที่ทรัมป์เดินทางเยือนเอเชีย ทรัมป์เลือกใช้คำว่าภูมิภาค “อินโด-แปซิฟิก” เข้าไปเข้ามาซึ่งแตกต่างจากรัฐบาลสหรัฐฯ ก่อนหน้าที่มักใช้คำว่าภูมิภาค “เอเชีย-แปซิฟิก” ทั้งนี้ การที่ทรัมป์ต้องการให้สหรัฐฯ กลับมามีบทบาทในเอเชียอีกครั้ง สหรัฐฯ จะย้ำเสมอว่า สหรัฐฯ ไม่ใช่ประเทศนอกกลุ่ม (outsider) ในปี 2018 นายแดเนียล โรเซนบลัม (Daniel Rosenblum) ผู้ช่วยรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ ฝ่ายกิจการเอเชียใต้และเอเชียกลาง อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ว่า

“ในฐานะชาติหนึ่งของอินโด-แปซิฟิก [...] เมื่อเราพูดถึงภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เรากำลังหมายถึงการขยายพื้นที่จากแถบชายฝั่งมหาสมุทรด้านตะวันตกของสหรัฐฯ ไปถึงอ่าวเบงกอล [...] จากจุดยืนด้านความมั่นคง อินโด-แปซิฟิก คือ ภูมิภาคที่สหรัฐฯ มีอาณาเขตทางทะเลที่ยาวที่สุด หลายประเทศเป็นพันธมิตรเก่าแก่ตามสนธิสัญญา (อินโด-แปซิฟิก) เปรียบเหมือนบ้านของกองทัพเรือแปซิฟิกสหรัฐฯ”

ในเอกสารยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ สหรัฐฯ (National Security Strategy: NSS) ปี 2017 ระบุว่าภูมิภาค “อินโด-แปซิฟิก” หมายถึง บริเวณชายฝั่งตะวันตกของอินเดียไปถึงชายฝั่งทางด้านตะวันตกของสหรัฐฯ ดังนั้น ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกจึงครอบคลุมพื้นที่เอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อินเดียและเอเชียใต้ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ไปจนถึงหมู่เกาะแปซิฟิก นักวิเคราะห์มองว่า ที่ผ่านมา รัฐบาลสหรัฐฯ ใช้คำว่า “เอเชีย-แปซิฟิก” ที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับเอเชียตะวันออก แต่ทรมปีต้องการใช้คำว่า “อินโด-แปซิฟิก” โดยอาศัยความได้ว่า ทรมปีต้องการเน้นถึงความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ระหว่างสหรัฐฯ กับเอเชีย-แปซิฟิก ในฐานะที่สหรัฐฯ เป็นผู้นำไมใช่จีน และสหรัฐฯ ต้องการขยายกลุ่มพันธมิตรของสหรัฐฯ ในเอเชียเพื่อคานอำนาจกับจีน ทั้งนี้ เนื้อหาของเอกสาร NSS ระบุว่า จีนและรัสเซีย คือ “คู่แข่ง” (competitors) ของสหรัฐฯ ที่กำลังก้าวขึ้นมา “ท้าทายอำนาจ อิทธิพลและผลประโยชน์ต่างๆ ของชาวอเมริกัน” (challenge American power, influence, and interests) นอกจากนี้ เนื้อหาของเอกสาร NSS ที่กล่าวถึงภูมิภาคต่างๆ ในโลกที่มีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ “อเมริกาต้องมาก่อน” สหรัฐฯ ได้ระบุให้ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกอยู่ในลำดับแรก ก่อนหน้าภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกมีความสำคัญอย่างมากต่อยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ (Tatsumi, 2017)

ในเดือนธันวาคม ปี 2018 สภาองเกรสสหรัฐฯ ผ่านร่างกฎหมาย “การริเริ่มหลักประกันแห่งเอเชีย” (Asia Reassurance Initiative Act: ARIA) ซึ่งระบุว่า สหรัฐฯ จะ “ปกป้องผลประโยชน์ด้านความมั่นคงแห่งชาติที่สำคัญยิ่งของสหรัฐฯ และของพันธมิตรและของหุ้นส่วน” พร้อมอนุมัติงบประมาณ

ประมาณกว่า 1,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อใช้ในโครงการต่างๆ เอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ระยะยาวของสหรัฐฯ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก โดยอธิบายว่า ผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ สันติภาพในภูมิภาคและเสถียรภาพของโลกกำลังถูกคุกคามโดยจีน เกาหลีเหนือ และกลุ่มก่อการร้าย กฎหมาย “การริเริ่มหลักประกันแห่งเอเชีย” แสดงให้เห็นว่า ทรมปีต้องการขยายอิทธิพลและเพิ่มบทบาทสหรัฐฯ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกผ่านความร่วมมือกับกลุ่มประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ นอกจากนี้ ในที่ประชุมภาคธุรกิจอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Business Forum) ในเดือนกรกฎาคม ปี 2018 ที่สิงคโปร์ นายไมค์ ปอมเปโอ (Mike Pompeo) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ประกาศว่า สหรัฐฯ จะจัดสรรงบประมาณกว่า 113 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐและเอกชนสหรัฐฯ ในอินโด-แปซิฟิก ในที่ประชุม นายปอมเปโอยังได้หารือกับรัฐมนตรีต่างประเทศของ 17 ประเทศ ในเรื่องความมั่นคงของภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ ภัยคุกคามด้านนิวเคลียร์จากเกาหลีเหนือ ข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ วิกฤติการณ์ชาวโรฮิงจาในรัฐยะไข่ของเมียนมาร์ และความปลอดภัยทางไซเบอร์ และในเดือนพฤศจิกายน ปี 2018 สหรัฐฯ และญี่ปุ่นประกาศแผนการลงทุนด้านพลังงานในภูมิภาคที่มีมูลค่ากว่า 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (Saha, 2020: 1-2)

ในเดือนพฤศจิกายน ปี 2019 รัฐบาลสหรัฐฯ ออกรายงานสำคัญฉบับหนึ่ง คือ “อินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง: การขยายวิสัยทัศน์ร่วมกัน” (Free and Open Indo-Pacific: Advancing a Shared Vision) รายงานดังกล่าวระบุว่า กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ และหน่วยงานเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศสหรัฐฯ (United States Agency for International Development: USAID) ได้รับ

งบประมาณกว่า 4,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อจัดสรรในโครงการความช่วยเหลือในภูมิภาค ในรายงานยังระบุว่า สหรัฐฯ เป็นประเทศที่ลงทุนรายใหญ่ที่สุดในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก มูลค่าการลงทุนโดยตรง (Foreign Direct Investment: FDI) ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคสูงถึง 1,300,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งมากกว่าจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้รวมกัน การค้าระหว่างสหรัฐฯ และประเทศในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกมีมูลค่าสูงถึง 1,900,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งมีส่วนในการจ้างงานในสหรัฐฯ กว่า 3 ล้านอัตราและกว่า 5.1 ล้านอัตราในอินโด-แปซิฟิก (Saha, 2020: 12-13)

ในเดือนพฤษภาคม ปี 2019 สหรัฐฯ เป็นผู้นำการฝึกความร่วมมือและความพร้อมทางเรือร่วมกับกองทัพเรือญี่ปุ่น อินเดีย และฟิลิปปินส์ ในทะเลจีนใต้เป็นเวลากว่า 1 สัปดาห์ การฝึกผสมครั้งนี้เป็นการทำหายต่อจีนโดยตรง ในขณะที่ฝึกซ้อม เรือรบสหรัฐฯ ได้แล่นเข้าใกล้หมู่เกาะในทะเลจีนใต้ที่จีนอ้างกรรมสิทธิ์ ทำให้รัฐบาลจีนประท้วงว่า การกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดอธิปไตยของจีน ในเดือนมิถุนายน ปี 2019 กระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ได้จัดทำรายงานยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Strategy Report) ซึ่งมีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นว่า ทรมัปปยงคณนนโยบายความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกในลักษณะพหุภาคีนิยม โดยการตั้งพันธมิตรหลัก (treaty alliances) ของสหรัฐฯ ในเอเชีย-แปซิฟิก ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ ไทย และออสเตรเลีย รวมถึงอินเดียในฐานะหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (strategic partnership) ในรายงานดังกล่าวได้ระบุชื่อ 3 ประเทศที่กำลังคุกคามผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาค ได้แก่ จีนในฐานะ “มหาอำนาจจ้าวสร้าง” (Revisionist Power) รัสเซียในฐานะ “ตัวแสดงที่เป็นภัยร้ายคืนชีพ” (Revitalized Malign Actor) และเกาหลีเหนือในฐานะ “รัฐอันตราย” (Rogue State) (Department of Defense, 2019)

5.2 พันธมิตรทางการทหารระหว่างสหรัฐฯ-ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่น

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง นโยบายต่างประเทศและนโยบายด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นดำเนินไปในสองลักษณะควบคู่กันระหว่าง “ญี่ปุ่นต้องมาก่อน” (Japan First) กับ “ญี่ปุ่นระดับสากล” (Global Japan) แนวทางแรก คือ ญี่ปุ่นมีความจำเป็นเร่งด่วนในการเพิ่มขีดความสามารถทางการทหารเพื่อป้องกันประเทศ กับแนวทางที่สอง คือ ญี่ปุ่นต้องพยายามแสดงบทบาทเพิ่มขึ้นในเวทีโลก (Tsuruoka, 2020: 2-3) นโยบายด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นดำเนินไปตามแนวคิดทั้งสองนี้ หลังนายชินโซ อาเบะก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นสมัยที่สอง ในปี 2012 อาเบะได้แถลงถึงนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นว่า

“ผมมีเป้าหมายที่จะรื้อฟื้นความเป็นพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐฯ และขีดความสามารถทางการทูตที่แข็งแกร่งของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นไม่สามารถบรรลุนโยบายต่างประเทศที่ทรงพลังได้หากปราศจากซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ทางพันธมิตรกับสหรัฐฯ” (McCurry, 2012)

นายกรัฐมนตรีอาเบะมีจุดยืนที่ชัดเจนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการทหารของญี่ปุ่นต่อสหรัฐฯ อาเบะมองว่า ญี่ปุ่นต้องพึ่งพาสหรัฐฯ เพื่อความอยู่รอดของญี่ปุ่น ดังนั้น ญี่ปุ่นจำเป็นต้องรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐฯ และเป็นพันธมิตรที่ดีของสหรัฐฯ โดยการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของสหรัฐฯ เมื่อทรมัปปยงคณนเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีในปี 2017 ความร่วมมือด้านการทหารระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นดำเนินไปอย่างรวดเร็ว พันธมิตรทางการทหารระหว่างสหรัฐฯ-ญี่ปุ่น คือ เสาหลักด้านความมั่นคงของญี่ปุ่น ความเป็นพันธมิตรระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ในสมัยนายกรัฐมนตรีอาเบะเกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญ ได้แก่

ประการแรก ญี่ปุ่นไม่อาจวางตัวออกห่างหรือละเลยสหรัฐฯ เพราะญี่ปุ่นไม่อาจแบกรับต้นทุนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ญี่ปุ่นมองว่า ภัยคุกคามความมั่นคงในเอเชียตะวันออกมีแนวโน้มคุกคามบานปลาย ทั้งปัญหานิวเคลียร์และขีปนาวุธข้ามทวีป (Intercontinental Ballistic Missile: ICBM) ของเกาหลีเหนือ และการขยายอิทธิพลทางการทหารของจีนทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ หลังจากนายกรัฐมนตรีอาเบะและประธานาธิบดีทรัมป์พบปะหารือกันหลายครั้งตลอดเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2017 นายกรัฐมนตรีอาเบะได้กล่าวต่อสภาไดเอทแห่งชาติ⁶ ว่า สหรัฐฯ “เท่านั้น” ที่จะช่วยปกป้องญี่ปุ่นในสถานการณ์ที่เกาหลีเหนือปล่อยขีปนาวุธ และ “ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับคุณทรัมป์ และแสดงให้เห็น” การที่อาเบะมองว่า สหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีความสำคัญอย่างมากต่อญี่ปุ่นนั้น เนื่องจากญี่ปุ่นตระหนักดีว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นส่งผลกระทบต่อทั้งเสถียรภาพทางการเมืองภายในของญี่ปุ่น ท่าทีของเกาหลีเหนือจีน รวมถึงประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง หากสหรัฐฯ และญี่ปุ่นมีปัญหาต่อกันย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้ตัวแสดงอื่นๆ กระทำการบางอย่างที่อาจทำลายสถานะของดุลอำนาจที่คงอยู่ (status quo) ด้วยเหตุนี้ จะเห็นได้ว่า เมื่อประธานาธิบดีทรัมป์เข้ารับตำแหน่งท่ามกลางกระแสวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับนโยบาย “อเมริกาต้องมาก่อน” หรือการที่ทรัมป์เรียกร้องให้ญี่ปุ่นรับผิดชอบฝ่ายเดียวในเรื่องค่าใช้จ่ายด้านการทหารของสหรัฐฯ ในญี่ปุ่น นายกรัฐมนตรีอาเบะจะระมัดระวังอย่างมากที่จะไม่แสดงความคิดเห็นหรือท่าทีที่อาจกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ (Tsuruoka, 2018: 2-3)

ประการที่สอง นายกรัฐมนตรีอาเบะต้องการยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดีทรัมป์ให้ดีขึ้นกว่าในสมัยประธานาธิบดีโอบามา แม้ว่านโยบาย “ปักหมุดเอเชีย” ของประธานาธิบดีโอบามามีส่วนสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นมั่นใจว่า สหรัฐฯ ต้องการกลับมามีบทบาทในเอเชียอีกครั้ง ซึ่งหมายถึงสหรัฐฯ ต้องการถ่วงดุลอำนาจกับจีน แต่นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดีโอบามาที่ดำเนินในลักษณะประนีประนอมและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น ใช้การเจรจาเพื่อยุติปัญหานิวเคลียร์ของอิหร่าน และร่วมมือกับจีนเพื่อแก้ปัญหานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ นโยบายที่มีลักษณะประนีประนอมเช่นนี้ทำให้นายกรัฐมนตรีอาเบะกังวลต่อท่าทีและจุดยืนของสหรัฐฯ ที่มีต่อจีนและการแก้ไขความขัดแย้งในคาบสมุทรเกาหลี ที่สำคัญประธานาธิบดีโอบามามองจีนในฐานะ “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์” (Strategic Partnership) ซึ่งตรงข้ามในสมัยประธานาธิบดีทรัมป์ที่มองว่า จีน คือ คู่แข่งทางยุทธศาสตร์ (Strategic Competitor) ของสหรัฐฯ นอกจากนี้ ในเดือนสิงหาคม ปี 2019 ประธานาธิบดีทรัมป์ประกาศถอนตัวจากสนธิสัญญาอาวุธนิวเคลียร์พิสัยกลาง (Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty: INF Treaty) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ใช้ควบคุมการแข่งขันสะสมอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างสหรัฐฯ และรัสเซียที่ลงนามร่วมกันในยุคสงครามเย็น ในปี 1987 ทรัมป์อ้างว่า สหรัฐฯ ถอนตัวจากสนธิสัญญาเนื่องจากรัสเซียไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงและจีนไม่ได้ร่วมในข้อตกลงนี้ หลังสหรัฐฯ ถอนตัวจากสนธิสัญญาเพียงสองสัปดาห์ สหรัฐฯ ได้ทำการทดสอบยิงขีปนาวุธครุยส์ (cruise missile)

⁶ สภาไดเอทแห่งชาติประกอบด้วย 2 สภา ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ทั้งสองสภาประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนทั้งหมด ในแต่ละสภาก็จะมีการประชุมสภา และการประชุมคณะกรรมาธิการต่างๆ

บนเกาะซานนิโคลัส รัฐแคลิฟอร์เนีย นโยบายของ ทรัมป์ต่อปัญหาอาวุธนิวเคลียร์มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อความมั่นคงของญี่ปุ่นที่ต้องพึ่งพาสหรัฐฯ ในการ แก้ปัญหานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ แสตนยานภาพ ทางนิวเคลียร์ของสหรัฐฯ นับเป็นหลักประกันความ ปลอดภัยส่วนหนึ่งของญี่ปุ่น ที่สำคัญ ทรัมป์ยังเสนอ ให้ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์เพื่อ ป้องกันประเทศ (Tsuruoka, 2018: 4)

มิชิโตะ ทสุรูกะ (Michito Tsuruoka) อาจารย์มหาวิทยาลัยเคโอ ตั้งข้อสังเกตว่า เมื่อ พิจารณาเปรียบเทียบถึงท่าทีของรัฐบาลญี่ปุ่นในสมัย ต่างๆ ที่มีต่อประธานาธิบดีสหรัฐฯ จากพรรคเดโมแครต (Democratic Party) และพรรคริพับลิกัน (Republican Party) หรือที่มักเรียกโดยทั่วไปว่า Grand Old Party (GOP) พบว่า รัฐบาลญี่ปุ่นมี แนวโน้มนิยมประธานาธิบดีที่มาจากพรรคริพับลิกัน มากกว่าพรรคเดโมแครต ซึ่งแตกต่างจากท่าทีของ รัฐบาลในกลุ่มประเทศยุโรปที่นิยมประธานาธิบดีที่มา จากพรรคเดโมแครตมากกว่าพรรคริพับลิกัน⁷ จะ เห็นได้ว่า หลังเหตุการณ์ก่อวินาศกรรมในสหรัฐฯ ปี 2001 ในสมัยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ผู้ถูก จากพรรคริพับลิกัน ในเวลานั้น นายกรัฐมนตรี จุนอิชิโร โคอิซูมิ (Junichiro Koizumi) จากพรรค เสรีนิยมประชาธิปไตย หรือพรรคแอลดีพี (Liberal Democratic Party: LDP) ประกาศสนับสนุนและ ร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการทำสงครามต่อต้านการก่อการ ร้าย และเมื่อสหรัฐฯ บุกอิรักในปี 2003 ญี่ปุ่นได้แก้ กฎหมายหลายฉบับเพื่อเปิดโอกาสให้กองกำลังป้องกัน ตนเองสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในปฏิบัติการร่วมกับ กองทัพสหรัฐฯ ในรูปแบบที่ไม่ใช่การสู้รบด้วยอาวุธ นอกจากนี้ นับตั้งแต่นายกรัฐมนตรีโคอิซูมิเข้ารับ

ตำแหน่ง เขาเดินทางไปศาลเจ้ายาซุกุนิ (Yasukuni Shrine) ทุกปี (2001-2006) ซึ่งเป็นไปตามที่เขาสัญญาไว้ก่อนรับตำแหน่ง ยกเว้นในปี 2005 ที่มีการประชุมสุดยอดผู้นำเอเชีย-แอฟริกา (Asian-African Summit) การกระทำดังกล่าวทำให้ชาวจีนและชาวเกาหลีใต้ไม่พอใจอย่างมาก เพราะมองว่าศาลเจ้ายาซุกุ นิเป็นสัญลักษณ์ความโหดร้ายของญี่ปุ่นในสงครามโลก ครั้งที่สอง และการที่นายกรัฐมนตรีโคอิซูมิเดินทางไป ศาลเจ้ายาซุกุนิเป็นการแสดงเชิงสัญลักษณ์ว่า นายกรัฐมนตรีโคอิซูมิสนับสนุนลัทธิจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นใน สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง (Tsuruoka, 2018: 3)

ในปี 2019 ญี่ปุ่นเป็นเจ้าภาพต้อนรับ ทรัมป์ที่เดินทางเยือนญี่ปุ่นถึงสองครั้ง เมื่อสมเด็จพระจักรพรรดินารูฮิโตะ (Naruhito) ทรงขึ้นครอง ราชสมบัติต่อจากสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ (Akihito) เป็นสมเด็จพระจักรพรรดิองค์ที่ 126 ของญี่ปุ่นในวันที่ 1 พฤษภาคม 2019 และทรงเข้า พิธีครองราชย์อย่างเป็นทางการในวันที่ 22 ตุลาคม 2019 ทรัมป์ไม่ได้เดินทางไปญี่ปุ่นเพื่อเข้าร่วม พระราชพิธีบรมราชาภิเษก โดยสหรัฐฯ ส่งนางอิลเอน หลาน เชา (Elaine Lan Chao) รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงคมนาคมสหรัฐฯ ซึ่งเป็นนักการเมืองชาวอเมริกันเชื้อสายไต้หวัน เป็นหัวหน้าคณะทูตสหรัฐฯ เข้าร่วมพระราชพิธี การที่ทรัมป์รวมถึงตัวแทน รัฐบาลสหรัฐฯ ในระดับสูงไม่ได้เข้าร่วมพระราชพิธี ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ว่า สหรัฐฯ ไม่ได้ให้ ความสำคัญต่อญี่ปุ่นมากเหมือนในอดีต แต่ทรัมป์ได้ แสดงให้ญี่ปุ่นเห็นว่า สหรัฐฯ ยังคงให้ความสำคัญ ต่อญี่ปุ่นและต้องการสร้างสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้นำ ญี่ปุ่นและชาวญี่ปุ่น โดยทรัมป์เลือกเดินทางไปเยือน ญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกในเอเชียและเป็นการเยือนอย่าง

⁷ ประธานาธิบดีบารัก โอบามามีความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดกับประเทศยุโรป ทั้งในระดับสังคมและระดับประเทศ จนกลายเป็นกระแส “โอบามาเนีย” (Obamania) หรือ “นิยมโอบามา” (Obama fever)

เป็นทางการเป็นเวลา 4 วันในระหว่างวันที่ 25-28 พฤษภาคม 2019 โดยทรัมป์เป็นผู้นำประเทศชาติแรกที่ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระจักรพรรดินารูฮิโตะ ดิโกล์ฟกับนายกรัฐมนตรีอาเบะ และร่วมชมการแข่งขันมวยปล้ำซูโม่ โดยทรัมป์ได้มอบรางวัลทรัมป์คัพ (Trump Cup) ให้ผู้ชนะการแข่งขัน จากนั้นทรัมป์เยือนญี่ปุ่นเป็นครั้งที่สองในระหว่างวันที่ 28-29 มิถุนายน 2019 เพื่อเข้าร่วมการประชุมสุดยอดของกลุ่มประเทศเศรษฐกิจขนาดใหญ่ หรือกลุ่มจี 20 (G-20) ซึ่งญี่ปุ่นเป็นเจ้าภาพ หลังการประชุมเสร็จสิ้น ทรัมป์ได้เดินทางไปยังเกาหลีใต้เพื่อหารือถึงปัญหาเกาหลีเหนือ

ตลอดช่วงเวลาที่นายชินโซ อาเบะ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ทั้งในสมัยแรกและสมัยที่สอง ญี่ปุ่นมีนโยบายที่ชัดเจนมาตลอดว่า สหรัฐฯ มีความสำคัญที่สุดต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น ความสัมพันธ์ของสองประเทศดำเนินไปอย่างใกล้ชิด แต่เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ส่วนตัวยุคระหว่างนายกรัฐมนตรีอาเบะต่อประธานาธิบดีโอบามาและต่อประธานาธิบดีทรัมป์ จะเห็นได้ชัดเจนว่า นายกรัฐมนตรีอาเบะมีความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ใกล้ชิดกับประธานาธิบดีทรัมป์มากกว่าประธานาธิบดีโอบามา หลังทรัมป์ชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในปี 2016 ผู้นำทั้งสองประเทศพบปะหารืออย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกว่า 20 ครั้ง ดิโกล์ฟกับ 5 ครั้ง และผู้นำทั้งสองพูดคุยหารือทางโทรศัพท์ถึง 32 ครั้ง หรือโดยเฉลี่ย 2 ครั้งต่อสัปดาห์ หากเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ นายกรัฐมนตรีอาเบะพยายามใช้วิธีการทางการทูตแบบส่วนตัว (personal diplomacy) เพื่อเจรจากับประธานาธิบดีทรัมป์ ทั้งในเรื่องวิกฤติคาบสมุทรเกาหลีและปัญหาทางการค้า รวมถึงแผนทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก (Fodale, 2020)

ในวันที่ 28 สิงหาคม 2020 นายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ ประกาศลาออกจากตำแหน่งอย่าง

กะทันหันเนื่องจากปัญหาสุขภาพ ทั้งนี้ นายอาเบะเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น โดยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกระหว่างปี 2006-2007 และครั้งที่สองระหว่างปี 2012-2020 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 2,886 วัน หรือเกือบ 8 ปี หลังการประกาศลาออก นายชินโซ อาเบะให้สัมภาษณ์กับสำนักข่าวนิเคอิ เกี่ยวกับประเด็นการหารือระหว่างเขากับนายโดนัลด์ ทรัมป์ เมื่อครั้งที่ทั้งสองพบกันในเดือนพฤศจิกายน ปี 2016 ว่า เขาบอกทรัมป์ว่า ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา งบประมาณด้านการทหารของจีนเพิ่มขึ้นกว่า 40 เท่าตัว ไม่มีประเทศใดในโลกนอกจากจีนที่มีแสนยานุภาพทางทหารเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนี้ อาเบะได้ยกตัวอย่างกรณีรัฐบาลจีนเพิ่มจำนวนเรือดำน้ำ เนื่องจากจีนมีเป้าหมายเพื่อต่อต้านกองเรือที่ 7 ของสหรัฐฯ ที่ประจำการอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันตก พร้อมชี้ว่า แสนยานุภาพทางการทหารของจีนไม่เพียงเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น แต่เป็นปัญหาของสหรัฐฯ เช่นกัน เขาหวังว่าสหรัฐฯ จะคงบทบาทสำคัญในภูมิภาคนี้ อาเบะระบุว่า ทรัมป์แสดงท่าทีตกใจเมื่อทราบข้อมูลดังกล่าว การพบกันระหว่างอาเบะและทรัมป์ในเวลานั้น เกิดขึ้นทันทีหลังจากอาเบะทราบผลการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ อาเบะเป็นผู้นำประเทศคนแรกที่ได้เดินทางไปพบทรัมป์ที่นครนิวยอร์กเพื่อแสดงยินดีที่ทรัมป์เป็นผู้ชนะการเลือกตั้ง (Yoshino, 2020)

หลังนายกรัฐมนตรีอาเบะประกาศลาออก อาเบะโทรศัพท์ถึงทรัมป์ โดยทั้งสองใช้เวลาสนทนากว่า 30 นาที อาเบะย้ำถึงจุดยืนของญี่ปุ่นต่อสหรัฐฯ ว่า การลาออกของเขาจะไม่กระทบต่อความเป็นพันธมิตรของสองประเทศ และผู้นำคนใหม่ของญี่ปุ่นจะยังคงสานต่อนโยบายที่ส่งเสริมความเป็นพันธมิตรที่แข็งแกร่งระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่น นอกจากนี้ อาเบะต้องการให้สหรัฐฯ มั่นใจว่า ญี่ปุ่นยังคงเดินหน้า “ยุทธศาสตร์ขีปนาวุธเพื่อการป้องกัน” (Missile Defense

Strategy) ต่อไป หลังการพูดคุยทางโทรศัพท์ ทรัมป์ทวีตข้อความยกย่องนายอาเบะในฐานะ “นายก รัฐมนตรีญี่ปุ่นที่ดีที่สุดทางประวัติศาสตร์” พร้อมกล่าวว่า “ผมขอแสดงความเคารพอย่างสูงสุดต่อนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ หนึ่งในเพื่อนที่ดีที่สุดของผม” และย้ำว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นอยู่ในจุดที่ดีที่สุดเท่าที่เคยมีมา ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนายกรัฐมนตรีอาเบะและประธานาธิบดี ทรัมป์ส่งผลให้เกิดความร่วมมือของสองประเทศในหลายเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อทรัมป์ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ชาวญี่ปุ่นที่ถูกเกาหลีเหนือลักพาตัวในที่ประชุมใหญ่ขององค์การสหประชาชาติในเดือนกันยายน ปี 2017 และเมื่อทรัมป์เดินทางเยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการในเดือนพฤศจิกายน ปี 2017 เขาได้พบกับบรรดาครอบครัวของชาวญี่ปุ่นที่ถูกลักพาตัว พร้อมรับปากว่าจะร่วมมือกับนายกรัฐมนตรีอาเบะเพื่อนำชาวญี่ปุ่นเหล่านั้นกลับมาพบครอบครัว⁸ และทรัมป์ได้หิวยกประเด็นดังกล่าวขึ้นหารือกับประธานาธิบดี คิม จอง อึน (Kim Jong Un) ผู้นำสูงสุดของเกาหลีเหนือในการเจรจาครั้งประวัติศาสตร์ในปี 2018 (Adlakha, 2020)

5.3 การสกัดกั้นอิทธิพลของจีน

นโยบายของสหรัฐฯ ต่อจีนในสมัยประธานาธิบดีโอบามาและประธานาธิบดีทรัมป์ที่แตกต่างกันส่งผลกระทบต่อนโยบายของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่น แม้ว่าทรัมป์จะให้ความสำคัญกับเอเชียเช่นเดียวกับโอบามาและใช้แนวทางพหุภาคีนิยมในการขยายบทบาทของสหรัฐฯ ในเอเชีย แต่เป้าหมายหลักของทรัมป์ต่อความร่วมมือกับพันธมิตรในเอเชียเป็นไปเพื่อการสกัดกั้นอิทธิพลของจีน หลังจากประธานาธิบดี ทรัมป์เยือนเอเชีย ในปี 2017 รัฐบาลสหรัฐฯ ได้

เสนอยุทธศาสตร์ “อินโด-แปซิฟิกที่อิสระและเปิดกว้าง” (Free and Open Indo-Pacific: FOIP) นายเร็กซ์ ทิลเลอร์สัน (Rex Tillerson) ซึ่งในเวลานั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ เป็นคนแรกที่กล่าวถึงยุทธศาสตร์นี้ แต่ไม่ได้อธิบายถึงรายละเอียดของยุทธศาสตร์ อธิบายเพียงว่า ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกจะช่วยขยายผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และสหรัฐฯ ต้องการให้ความร่วมมือพหุภาคีเพื่อบรรลุเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ โดยรื้อฟื้นข้อเสนอ “การหารือด้านความมั่นคงสี่ฝ่าย” (Quadrilateral Security Dialogue: QSD) หรือที่เรียกว่า การประชุมกลุ่มควอด (Quad) ที่มีสหรัฐฯ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และอินเดีย ให้ทำหน้าที่เป็นกลไกหลักที่ใช้หารือถึงประเด็นปัญหาด้านความมั่นคงของภูมิภาค และปฏิเสธว่า การประชุมกลุ่มควอดเกิดขึ้นเพื่อใช้ต่อต้านจีน สหรัฐฯ อ้างว่า เนื่องจากทั้งสี่ประเทศเป็น “ประเทศประชาธิปไตย” จึงมีค่านิยม (values) สอดคล้องกันในหลายเรื่อง และต้องการให้ค่านิยมเหล่านี้เป็นที่ยอมรับร่วมกันในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เช่น เสรีภาพในการเดินเรือ ความมั่นคงทางทะเล การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม การรับมือกับภัยพิบัติ เป็นต้น (Ford, 2020: 2)

ทั้งนี้ “ข้อริเริ่มการหารือสี่ฝ่าย” (Quadrilateral Initiative) หรือการประชุมกลุ่มควอดเป็นข้อเสนอของนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ ในปี 2007 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่าง การซ้อมรบร่วมของประเทศสมาชิก อย่างไรก็ตาม จีนมองว่า การประชุมกลุ่มควอด คือ เวทีหารือเพื่อต่อต้านจีน ทำให้จีนส่งจดหมายประท้วงอย่างเป็นทางการไปถึงประเทศสมาชิกทั้ง 4 ประเทศ การประท้วงของจีนมีผลให้ข้อเสนอการจัดประชุมต้องหยุดชะงักลง

⁸ รัฐบาลญี่ปุ่นขึ้นทะเบียนพลเรือนที่ถูกเกาหลีเหนือลักพาตัวว่ามีจำนวน 17 คน ซึ่งเป็นประเด็นที่นายกรัฐมนตรีอาเบะมองว่าสำคัญร้ายแรง ทั้งนี้ ในปี 2002 เกาหลีเหนือยอมรับว่า ได้ลักพาตัวชาวญี่ปุ่นไป 13 คน แต่รัฐบาลญี่ปุ่นยืนยันว่า ชาวญี่ปุ่นที่ถูกลักพาตัวไป 17 คน

และในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2008 ออสเตรเลียประกาศถอนตัวจากการประชุมกลุ่มควีรูด สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ นายยาซุโอะ ฟูกูดา (Yasuo Fukuda) เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นแทนนายชินโซ อาเบะ ในปี 2007 ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีฟูกูดา มีนโยบายที่เน้นสันติภาพและความร่วมมือ หรือ “สายพิราบ” (dove) ซึ่งรวมถึงการสนับสนุนความร่วมมือและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับจีน⁹ จนกระทั่งในปี 2017 ในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 30 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงมะนิลา ฟิลิปปินส์ ผู้นำทั้งสี่ประเทศเห็นชอบให้ทบทวนข้อเสนอการประชุมกลุ่มควีรูด นอกจากนี้ ผู้นำทั้งสี่ประเทศยังแสดงความกังวลเกี่ยวกับท่าทีของจีนต่อปัญหาความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ ในเดือนตุลาคม 2020 การหารือด้านความมั่นคงสี่ฝ่ายจัดขึ้นครั้งแรกที่กรุงโตเกียว ซึ่งเป็นการประชุมในระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายไมค์ ปอมเปโอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการหารือว่า ทั้งสี่ประเทศต้องการกระชับความร่วมมือด้านความมั่นคงเพื่อให้ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกมีอิสระและเปิดกว้าง (free and open) และหารือถึงทางเลือกต่าง ๆ เพื่อรับมือกับอิทธิพลของจีนที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ดี ไม่มีแถลงการณ์อย่างเป็นทางการหลังการหารือที่เกิดขึ้น (Saha, 2020: 10-11)

แม้ว่านโยบายในภาพกว้างของสหรัฐฯ ต่อเอเชียในสมัยประธานาธิบดีทรัมป์จะสอดคล้องกับนโยบายปักหมุดเอเชียในสมัยประธานาธิบดีโอบามา แต่ประเด็นที่แตกต่างอย่างชัดเจน คือ มุมมองของทรัมป์ที่มีต่อจีน ในการแถลงยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติครั้งแรกในเดือนธันวาคม ปี 2017 ทรัมป์ระบุว่า จีนเป็นคู่แข่งทางยุทธศาสตร์ของ

สหรัฐฯ (strategic competitor) การที่ทรัมป์มองว่า จีน คือ คู่แข่ง และเป็นภัยคุกคามต่อสหรัฐฯ ทำให้ทรัมป์ใช้นโยบายเผชิญหน้า (confrontation) และสกัดกั้น (containment) ไม่ให้จีนก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทัดเทียมสหรัฐฯ นโยบายของสหรัฐฯ ต่อจีนในสมัยประธานาธิบดีทรัมป์แตกต่างจากในสมัยของประธานาธิบดีโอบามาซึ่งมีนโยบายหันหน้าเข้าหาจีน ประธานาธิบดีโอบามาเป็นผู้นำสหรัฐฯ คนแรกที่ไปเยือนจีนในช่วงปีแรกหลังเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี และในปี 2015 เมื่อประธานาธิบดีสี จิ้นผิง (Xi Jinping) เดินทางมาพบประธานาธิบดีโอบามาที่ท่าเหียนขาว โอบามากล่าวยืนยันว่า การก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจของจีนเป็นไปอย่างสันติ (peaceful) มั่นคง (stable) และมั่งคั่ง (prosperous) และจีนเป็นผู้เล่นที่มีความรับผิดชอบ (responsible player) ในเวทีโลก (Worland, 2020)

5.4 ความสัมพันธ์สามเส้าระหว่าง สหรัฐฯ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ ในเอเชีย โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ นับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ในเอเชีย ที่สำคัญ สหรัฐฯ มองว่า ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้จะเปิดโอกาสให้จีนและเกาหลีใต้หันมาจับมือกันต่อต้านญี่ปุ่น ขบวนการความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เกิดจากบาดแผลทางประวัติศาสตร์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองและการแข่งขันทางอุดมการณ์ชาตินิยม ได้แก่ ปัญหา “หญิงบำเรอ” (comfort women) ที่ชาวเกาหลีใต้เรียกร้องให้รัฐบาลญี่ปุ่นแสดงการขอโทษอย่างเป็นทางการต่อเหยื่อในช่วงสงคราม ปัญหาแรงงานเกาหลีใต้กว่า 700,000 คนที่ถูกเกณฑ์

⁹ ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายยาซุโอะ ฟูกูดา ไม่เคยเดินทางไปเยือนศาลเจ้ายาซุกุนิ ซึ่งเป็นไปตามสัญญาที่เขาว่าก่อนเข้ารับตำแหน่ง ขณะที่อดีตนายกรัฐมนตรีจุนอิโร โคอิสุมิ เดินทางเยือนศาลเจ้าดังกล่าวเป็นประจำทุกปี

ไปทำงานในญี่ปุ่นในช่วงที่ญี่ปุ่นยึดครองเกาหลี และกรณีพิพาทบริเวณหมู่เกาะ “ด็อกโด” (Dokdo) หรือ “ทาเคชิมะ” (Takeshima) หลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ในปี 1965 ตามสนธิสัญญาว่าด้วยความสัมพันธ์พื้นฐาน (Treaty on Basic Relations) ซึ่งทั้งสองประเทศต้องจัดการเจรจาถึง 7 ครั้ง ใช้เวลายาวนานถึง 14 ปี โดยญี่ปุ่นตกลงยอมชดเชย 800 ล้านดอลลาร์ให้แรงงานเกาหลีใต้ในช่วงสงคราม แต่ความขัดแย้งระหว่างสองประเทศยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่ารัฐบาลญี่ปุ่นจะมีความพยายามยุติความขัดแย้งต่อประเด็นดังกล่าวผ่านการลงนามในข้อตกลงว่าด้วยหญิงบำเรอ (Comfort Women Agreement) ระหว่างรัฐบาลเกาหลีใต้และญี่ปุ่นเมื่อเดือนธันวาคมปี 2015 โดยทางญี่ปุ่นสัญญามอบเงิน 1,000 ล้านเยนเพื่อเยียวยาอดีตหญิงบำเรอที่ยังมีชีวิตอยู่ รวมทั้งจะกล่าวขอโทษอย่างเป็นทางการ ขณะที่ญี่ปุ่นเรียกร้องให้ทางเกาหลีใต้ดำเนินการถอนรูปปั้นหญิงบำเรอที่ทาง “สมาคมชาวเกาหลีเพื่อผู้หญิงที่ถูกใช้บำเรอทหารญี่ปุ่น” (The Korean Council for the Women Drafted for Military Sexual Slavery by Japan) นำไปตั้งที่หน้าสถานทูตญี่ปุ่นในกรุงโซลตั้งแต่ปี 2011 (นกกต.ชาติประเสริฐ, 2017: 108)

ในปี 2007 ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้รุนแรงขึ้น เมื่อนายกรัฐมนตรีอาเบะขณะดำรงตำแหน่งสมัยที่หนึ่ง กล่าวถึง “หญิงบำเรอ” ว่าไม่มีหลักฐานชี้ชัดว่าทหารญี่ปุ่นบังคับสตรีเกาหลีใต้ให้เป็น “หญิงบำเรอ” ซึ่งสร้างความไม่พอใจอย่างมากแก่ชาวเกาหลีใต้ ทำให้นายกรัฐมนตรีอาเบะอธิบายในเวลาต่อมาว่า เขาหมายถึงไม่เคยบังคับในลักษณะการชิงตัว นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีอาเบะได้สั่งการให้แก้ไขแบบเรียนเพื่อชี้ว่า หมู่เกาะทาเคชิมะเป็นดินแดนของญี่ปุ่น ต่อมาเมื่ออาเบะเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นสมัยที่สอง อาเบะเดินทางไปศาลเจ้าชู

กูนิ ในปี 2013 ในโอกาสที่รับตำแหน่งครบ 1 ปี ซึ่งนับว่าเป็นการเยือนครั้งแรกในรอบ 7 ปี ของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น หลังจากนั้นนายกรัฐมนตรีโคอิซุมิมาเยือนครั้งสุดท้ายในปี 2006 การที่นายกรัฐมนตรีอาเบะตัดสินใจเยือนศาลเจ้าชูกูนิ ทั้งที่ทราบดีว่า การกระทำดังกล่าวจะทำให้เกิดกระแสต่อต้านญี่ปุ่นในจีนและในเกาหลีใต้ อาจวิเคราะห์ได้ว่า เนื่องจากญี่ปุ่นเห็นว่า ในช่วงเวลานั้น จีนกำลังเร่งพัฒนาขีดความสามารถทางการทหารอย่างเต็มที่ ขณะที่โอบามากลับแสดงท่าทีที่ต้องการเป็นมิตรกับจีน ทำให้นายกรัฐมนตรีอาเบะต้องการตอบโต้จีน อีกทั้งยังเป็นการยืนยันเชิงว่า สหรัฐฯ จะรักษาสัญญาที่จะปกป้องญี่ปุ่นจากการคุกคามของจีนหรือไม่ ทั้งนี้ ประธานาธิบดีโอบามาพยายามเข้ามาเป็นตัวกลางในการเจรจาสามฝ่ายระหว่างสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ เนื่องจากทางฝ่ายสหรัฐฯ มองว่า ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อยุทธศาสตร์ “ปักหมุดเอเชีย” หรือที่เรียกในเวลาต่อมาว่า นโยบาย “ปรับดุลอำนาจในเอเชียและแปซิฟิก” ในเดือนมีนาคม ปี 2014 สหรัฐฯ เป็นตัวกลางในการประชุมสามฝ่ายครั้งแรก โดยประธานาธิบดีโอบามาได้เชิญนายกรัฐมนตรีอาเบะและประธานาธิบดีพัค กึน-ฮย (Park Geun-hye) หรือนอกรอบระหว่างการประชุมสุดยอดความมั่นคงนิวเคลียร์ ณ กรุงเฮก เนเธอร์แลนด์ นับเป็นการพบหน้าครั้งแรกระหว่างผู้นำญี่ปุ่นและเกาหลีใต้หลังจากทั้งสองเข้ารับตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม ภายหลังการหารือสามฝ่ายเสร็จสิ้น เกาหลีเหนือได้ตอบโต้ด้วยการยิงทดสอบขีปนาวุธพิสัยกลาง 2 ลูก

ในเดือนสิงหาคม ปี 2019 ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ระลอกใหม่เกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลเกาหลีใต้ประกาศยกเลิกข้อตกลงแบ่งปันข่าวกรองทางทหาร (General Security of Military Information Agreement: GSOMIA) โดยให้เหตุผลว่า ความตกลงดังกล่าวไม่ใช่ผลประโยชน์แห่ง

ชาติของเกาหลีได้อีกต่อไป การกระทำของเกาหลีได้เป็นการตอบโต้ญี่ปุ่นที่ถอนเกาหลีได้ออกจาก “บัญชีขาว” (whitelist) หรือรายชื่อประเทศที่ได้รับสิทธิพิเศษด้านการส่งออกสินค้า ทั้งนี้ ปมความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีได้ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้สืบเนื่องจากญี่ปุ่นใช้มาตรการตอบโต้ศาลเกาหลีใต้ที่ตัดสินให้บริษัทนิปปอน สตีล (Nippon Steel) และบริษัทมิตซูบิชิ เฮฟวี่ อินดัสตรี จำกัด (Mitsubishi Heavy Industries Ltd.) บริษัทสัญชาติญี่ปุ่นจ่ายค่าชดเชยแก่แรงงานเกาหลีใต้ที่ถูกบังคับใช้แรงงานในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งในขณะนั้นญี่ปุ่นได้ยึดคาบสมุทรเกาหลีเป็นอาณานิคมในระหว่างปี 1910 ถึง 1945 แม้ว่าในช่วงแรก ประธานาธิบดีทรัมป์จะยังไม่แสดงท่าทีใดๆ ต่อความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ต่อมา ทรัมป์อ้างว่า ประธานาธิบดีมุน แจ-อินเป็นฝ่ายเสนอให้เขาเข้ามาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ซึ่งทรัมป์ยอมรับว่า เป็นภารกิจที่ยากและใช้เวลาอย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ จำเป็นต้องรับหน้าที่ดังกล่าวเพราะหากญี่ปุ่นและเกาหลีใต้สามารถหาข้อยุติเกี่ยวกับปมบาดหมางทางประวัติศาสตร์ได้ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ในฐานะพันธมิตรที่สำคัญของสหรัฐฯ นับเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในอินโด-แปซิฟิก

5.5 ค่าใช้จ่ายทางการทหารของญี่ปุ่น

ในแต่ละปี รัฐบาลญี่ปุ่นต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้านการทหารของสหรัฐฯ โดยเฉลี่ยสูงถึง 2,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 75 ของค่าใช้จ่ายด้านการทหารของสหรัฐฯ ในญี่ปุ่น นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังเป็นประเทศที่นำเข้าอาวุธเกือบทั้งหมดจากสหรัฐฯ มาโดยตลอด ในช่วงระหว่างปี 2008-2018 ญี่ปุ่นซื้ออาวุธจากสหรัฐฯ คิดเป็นมูลค่ากว่า 4,310 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 93.4 ของมูลค่าการนำเข้าอาวุธ โดยในปี 2018 ญี่ปุ่นซื้ออาวุธจากสหรัฐฯ คิดเป็นมูลค่ากว่า 675 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ

97 ของมูลค่าการนำเข้าอาวุธ (Frohlich, 2019) ทั้งนี้ ญี่ปุ่นยังอนุมัติเพิ่มงบประมาณการซื้ออาวุธจากสหรัฐฯ ตามแผนการเพิ่มขีดความสามารถของกองทัพของญี่ปุ่น ในเดือนธันวาคม 2018 รัฐบาลญี่ปุ่นอนุมัติแผนการป้องกันประเทศฉบับใหม่ระยะ 5 ปี ซึ่งจะทำให้ญี่ปุ่นมีเรือบรรทุกเครื่องบินเป็นครั้งแรก นับแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง โดยจะปรับปรุงจากเรือบรรทุกเฮลิคอปเตอร์ 2 ลำ และเตรียมซื้อเครื่องบินขับไล่ฝูงใหญ่จากสหรัฐฯ รวมถึงการจัดซื้อเครื่องบินเอฟ-35 รุ่นที่สามารถขึ้นลงในแนวตั้งได้ นายกรัฐมนตรีอาเบะชี้แจงว่า ญี่ปุ่นจำเป็นต้องเพิ่มขีดความสามารถของกองทัพญี่ปุ่นเพื่อรับมือกับประเด็นปัญหาท้าทายในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ได้แก่ การขยายอิทธิพลทางการทหารของจีนและวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในคาบสมุทรเกาหลี แผนการจัดซื้ออาวุธและปรับปรุงกองทัพของญี่ปุ่นเป็นไปตามคำมั่นสัญญาของญี่ปุ่นที่ตกลงจะซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์จากสหรัฐฯ เพิ่มขึ้นเพื่อลดแรงกดดันของสหรัฐฯ จากการที่ประธานาธิบดีทรัมป์วิพากษ์วิจารณ์ว่า สหรัฐฯ เป็นฝ่ายเสียเปรียบดุลการค้าต่อญี่ปุ่น อีกทั้งสหรัฐฯ ยังต้องการให้ญี่ปุ่นเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันตนเอง หลังจากญี่ปุ่นเริ่มแผนพัฒนาขีดความสามารถกองทัพ นางหัว ชุนอิง (Hua Chunying) โฆษกประจำกระทรวงการต่างประเทศของจีนแสดงความวิตกกังวลว่า ความหวาดระแวงกองทัพจีนจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น และจีนไม่พอใจที่ญี่ปุ่นมองว่า กองทัพจีนเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออก พร้อมเรียกร้องให้กองทัพญี่ปุ่นยึดมั่นต่อนโยบายเชิงป้องกันประเทศอย่างแท้จริง (Kelly, 2018)

นอกจากนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นต้องเผชิญต่อแรงกดดันจากชาวญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อยที่แสดงความกังวลเกี่ยวกับความคุ้มค่าของงบประมาณทางการทหารของญี่ปุ่นจำนวนมาก ในปี 2020 รัฐบาลญี่ปุ่นมีแผน

เสนอให้สองฝ่ายทบทวนข้อตกลงข้อตกลงมาตรการพิเศษ (Special Measures Agreement: SMA) ที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายทางการทหารของสหรัฐฯ ในญี่ปุ่น รัฐบาลญี่ปุ่นต้องการให้สหรัฐฯ มีส่วนในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายดังกล่าว อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงข้อตกลงระหว่างสหรัฐฯ และเกาหลีใต้ ที่เกิดขึ้นในปี 2019 พบว่า หลังจากประธานาธิบดีทรัมป์เรียกร้องให้รัฐบาลเกาหลีใต้เพิ่มงบประมาณอุดหนุนแก่กองทัพสหรัฐฯ เป็นสองเท่า ทำให้ทั้งสองฝ่ายต้องเจรจาถึง 9 ครั้งเพื่อหาข้อตกลงในเรื่องดังกล่าว ในที่สุดรัฐบาลเกาหลีใต้ตกลงยินยอมเพิ่มค่าใช้จ่ายอีกร้อยละ 8.2 ให้กองทัพสหรัฐฯ ซึ่งมีทหารอเมริกันประจำการในเกาหลีใต้กว่า 28,000 นาย นักวิเคราะห์มองว่าสหรัฐฯ จะเรียกร้องให้ญี่ปุ่นเพิ่มค่าใช้จ่ายอุดหนุนแก่กองทัพสหรัฐฯ เช่นเดียวกับเกาหลีใต้ และข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ จะกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการเจรจาทางการค้าของสองประเทศ (Sato, 2020)

5.6 ปัญหาความขัดแย้งในคาบสมุทรเกาหลี

ความขัดแย้งระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคและต่อญี่ปุ่น ปัญหาในคาบสมุทรเกาหลีซึ่งเป็นผลพวงของความขัดแย้งในยุคสงครามเย็นเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นจำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือทางการทหารจากสหรัฐฯ รวมถึงความพยายามของนายกรัฐมนตรีอาเบะ ผู้นำพรรคเสรีประชาธิปไตย หรือพรรคแอลดีพี ซึ่งเป็นพรรคการเมืองฝ่ายอนุรักษ์นิยมของญี่ปุ่นที่ต้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 9 เพื่อให้สถานะและขอบเขตอำนาจหน้าที่ของกองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่นมีความชัดเจน อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นเกิดจุดเปลี่ยนที่สำคัญ

ในสมัยประธานาธิบดีทรัมป์ โดยเฉพาะจุดยืนของทรัมป์ต่อเกาหลีเหนือ แม้ว่าความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์กับนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ จะมีส่วนสำคัญที่ทำให้ความร่วมมือของสองประเทศดีขึ้น

ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2017 ประธานาธิบดีทรัมป์กับนายกรัฐมนตรีอาเบะพบกันอย่างเป็นทางการครั้งแรกที่รีสอร์ทมาร์-อา-ลาโก (Mar-a-Lago)¹⁰ ของทรัมป์ ในรัฐฟลอริดา ผู้นำทั้งสองหารือกันในประเด็นสำคัญหลายเรื่อง เช่น กรณีพิพาทระหว่างจีนและญี่ปุ่นในเรื่องหมู่เกาะเซนคาคุ (Senkaku Islands dispute) ทรัมป์ยืนยันว่า สหรัฐฯ มีพันธะที่ต้องช่วยปกป้องเขตแดนของญี่ปุ่นตามมาตรา 5 ของสนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ซึ่งรวมถึงหมู่เกาะเซนคาคุ นอกจากนี้ ผู้นำทั้งสองได้หารือถึงปัญหามิเกลียร์ของเกาหลีเหนือ โดยทรัมป์ยืนยันจุดยืนเดิมว่า สหรัฐฯ ต้องการให้ “ยุทธศาสตร์กดดันสูงสุด” (maximum pressure strategy) ต่อเกาหลีเหนือ ซึ่งเป็นวิธีการที่ทรัมป์และอาเบะเห็นตรงกันมาตลอดจากการพบปะและการพูดคุยทางโทรศัพท์หลายครั้ง และย้ำว่า พันธมิตรระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นเป็นเสาหลักสำคัญ (cornerstone) ต่อการสร้างสันติและเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในเดือนสิงหาคม ปี 2017 ทรัมป์ขอให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเพิ่มมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อเกาหลีเหนือ สหประชาชาติได้มติอนุมัติมาตรการคว่ำบาตรรอบใหม่ต่อโครงการนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือตามข้อเสนอของทางสหรัฐฯ ขณะที่สื่อเกาหลีเหนือรายงานว่า เกาหลีเหนือจะ “แก้แค้นหลายพันเท่า” (thousands-fold revenge) ต่อการกระทำของสหรัฐฯ ทั้งประธานาธิบดีทรัมป์และประธานาธิบดี

¹⁰ หลังสงครามโลกครั้งที่สองเกิดข้อพิพาทบริเวณหมู่เกาะในทะเลจีนตะวันออก ซึ่งญี่ปุ่นเรียกว่า “เซนคาคุ” (Senkaku Islands) และจีนเรียก “เตียวหยู” (Diaoyu Islands) ซึ่งทั้งญี่ปุ่น จีน และไต้หวัน ต่างอ้างกรรมสิทธิ์เหนือบริเวณดังกล่าว

คิม จอง อึน ต่างตอบโต้กันด้วยถ้อยคำรุนแรงผ่านสื่อของทั้งสองฝ่าย (Keneally, 2018)

ตลอดระยะเวลากว่า 25 ปี ของความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ และเกาหลีเหนือ สหรัฐฯ ใช้วิธีการต่างๆ ทั้งการเจรจาต่อรอง มาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจ รวมถึงแถลงการณ์ประณามโครงการนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ มาตรการต่างๆ เหล่านี้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ประธานาธิบดีบิล คลินตัน (Bill Clinton) ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช และประธานาธิบดีบารัค โอบามา สหรัฐฯ ใช้ความพยายามในหลายรูปแบบเพื่อให้เกาหลีเหนือล้มเลิกโครงการนิวเคลียร์ แต่ความพยายามของสหรัฐฯ ประสบความล้มเหลว เกาหลีเหนือยังคงดำเนินการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และขีปนาวุธ ทรมัมมองว่าโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และขีปนาวุธพิสัยไกลของเกาหลีเหนือเป็นภัยคุกคามที่สำคัญที่สหรัฐฯ ต้องเร่งจัดการ ทรมัมจึงต้องการใช้วิธีการใหม่ๆ ในการจัดการเกาหลีเหนือและปัญหาความขัดแย้งในคาบสมุทรเกาหลี เนื่องจากวิธีการคว่ำบาตรนั้นไม่ได้ผล ทรมัมมีทางเลือกไว้ 3 ทางได้แก่ การยอมรับ (acceptance) การบุกยึดทางทหาร (military intervention) และการทูตที่สร้างสรรค์ (creative diplomacy) หากพิจารณาทางเลือกแรก คือ การยอมรับ ทางเลือกนี้ไม่สามารถรับรองความมั่นคงปลอดภัยของสหรัฐฯ แม้ว่าเกาหลีเหนืออาจไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์ แต่มีโอกาสที่เกาหลีเหนือจะส่งออกไปยังที่อื่น และยังเป็นข้ออ้างให้เกาหลีใต้และญี่ปุ่นต้องพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์เพื่อการป้องกัน สำหรับทางเลือกที่สอง คือ การบุกยึดทางทหาร ทางเลือกนี้ไม่เป็นทางเลือกทั้งในเชิงป้องกัน (preventive) และในเชิงรุก (preemptive) เพราะเกาหลีเหนือจะโจมตีเกาหลีใต้ทันที ดังนั้น ทรมัมจึงเหลือทางเลือกเดียว คือ การเจรจาต่อรอง (negotiations) ซึ่งทรมัมได้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนแรก การจัดทำความตกลง

ชั่วคราว (temporary agreement) ในการระงับการโครงการนิวเคลียร์และขีปนาวุธ ขั้นตอนที่สอง คือ การจัดทำความตกลงเพื่อลดและยกเลิกโครงการดังกล่าว (Schoff, 2020)

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นเกิดความตึงเครียดขึ้นในปี 2018 เมื่อประธานาธิบดีทรัมป์ปรับเปลี่ยนท่าทีต่อนายคิม จอง อึน จุดเปลี่ยนที่สำคัญเกิดขึ้นเมื่อทรัมป์และคิมพบปะกันครั้งแรกที่ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ผู้นำสหรัฐฯ ยอมนั่งโต๊ะเจรจาร่วมกับผู้นำเกาหลีเหนือ ผลจากการประชุมทำให้ผู้นำสองประเทศลงนามในเอกสารความตกลงฉบับครอบคลุม (Comprehensive Document) ฝ่ายเกาหลีเหนือรับปากเดินหน้าปลดอาวุธนิวเคลียร์บนคาบสมุทรอย่างสมบูรณ์ภายใต้ “ปฏิญญาปันมุนจอมว่าด้วยสันติภาพ ความเจริญรุ่งเรือง และเอกภาพบนคาบสมุทรเกาหลี” (Panmunjom Declaration for Peace, Prosperity and Unification on the Korean Peninsula) ที่นายคิม จอง อึน ผู้นำเกาหลีเหนือจัดทำร่วมกับประธานาธิบดีมุน แจ-อิน (Moon Jae-in) ผู้นำเกาหลีใต้เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2018 ขณะที่ฝ่ายสหรัฐฯ ให้คำมั่นจะยุติการยั่วยุเกาหลีเหนือโดยการระงับซ้อมรบร่วมกับเกาหลีใต้ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังเตรียมยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรเกาหลีเหนือ หากเกาหลีเหนือทำตามสัญญา

การประชุมสุดยอดครั้งที่สองระหว่างทรมัมและคิม จอง อึน จัดขึ้นระหว่างวันที่ 27-28 กุมภาพันธ์ 2019 ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม แต่การเจรจากลับยุติลงอย่างกะทันหัน เมื่อผู้นำทั้งสองฝ่ายไม่ยอมรับเงื่อนไขของกันและกัน และไม่สามารถสานต่อผลการหารือที่เกิดขึ้นในการประชุมสุดยอดครั้งแรกที่สิงคโปร์ จากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และเกาหลีเหนือพลิกฟื้นขึ้นอีกครั้งในวันที่ 30 มิถุนายน 2019 ประธานาธิบดีทรัมป์สร้าง

ประวัติศาสตร์เป็นครั้งที่สองในฐานะผู้นำสหรัฐฯ คนแรกที่เข้าไปในเขตแดนของเกาหลีเหนือ หลังจาก ทรัมป์เชิญชวนคิมผ่านทางทวิตเตอร์ด้วยข้อความว่า “อยากเจอคิมที่เขตปลอดทหาร เพื่อจับมือจับมือและ ทักทายกัน” (Liptak & Malloy, 2019) จากการที่ ทรัมป์หันมาใช้วิธีการเจรจาแทนการเผชิญหน้า (con-frontation) กับเกาหลีเหนือ รวมถึงทรัมป์ประกาศ เลื่อนการซ้อมรบทางอากาศระหว่างกองทัพสหรัฐฯ กับกองทัพเกาหลีใต้ในเดือนพฤศจิกายน 2019 เพื่อ สร้างบรรยากาศทางการทูตที่ดีกับเกาหลีเหนือ จุดยืน ของสหรัฐฯ ต่อเกาหลีเหนือที่เปลี่ยนแปลงไปมา อีกทั้งทรัมป์ยังวิพากษ์วิจารณ์และเรียกร้องให้ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้เพิ่มความรับผิดชอบในการป้องกัน ตนเอง ท่าทีของสหรัฐฯ เช่นนี้ทำให้ญี่ปุ่นสงสัยและ กังวลอย่างยิ่งต่อพันธกรณีของสหรัฐฯ ที่มีต่อญี่ปุ่น ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ หลังสงครามเกาหลี (1950-1953) ภัยคุกคามจากเกาหลีเหนือกลายเป็นประเด็นหลักของความร่วมมือด้านความมั่นคง สามฝ่ายระหว่างสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ดังนั้น กระบวนการเจรจาสันติภาพระหว่างเกาหลีเหนือและ เกาหลีใต้ การเจรจาระหว่างสหรัฐฯ และเกาหลีเหนือ ส่งผลกระทบอย่างมากต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น เพราะ หากการเจรจาแก้ไขปัญหามิเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ระหว่างสหรัฐฯ และเกาหลีเหนือมีความคืบหน้า อาจ ส่งผลให้สหรัฐฯ ลดบทบาทด้านการทหารในญี่ปุ่น

จุดยืนและนโยบายต่างประเทศของทรัมป์ ต่อการแก้ไขปัญหามิเคลียร์ของเกาหลีเหนือเป็น ตัวเร่งให้รัฐบาลญี่ปุ่นต้องการแก้ไขมาตรา 9 ใน รัฐธรรมนูญ เนื่องจากนโยบายของทรัมป์ที่ไม่ชัดเจน และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นต้องปรับ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของประเทศให้มีลักษณะ รอบด้านและมีมิติที่หลากหลายมากขึ้น ในปี 2017 นายชินโซ อาเบะ ผู้นำพรรคเสรีนิยมประชาธิปไตย หรือพรรคแอลดีพี ชนะการเลือกตั้งทั่วไปของญี่ปุ่น

ทำให้นายอาเบะเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น เป็นสมัยที่สี่ โดยพรรคแอลดีพีสามารถครองที่นั่ง ในสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 312 ที่นั่ง ทำให้มีเสียง ข้างมากอย่างเด็ดขาด ถึง 2 ใน 3 ซึ่งเพียงพอต่อ แผนการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่นายอาเบะวางไว้ก่อนหน้านี้ กล่าวคือ การแก้ไขมาตรา 9 ในรัฐธรรมนูญฉบับ ฝั่สันติของญี่ปุ่น ซึ่งจะทำให้กองกำลังป้องกันตนเอง (Japan Self-Defense Forces: SDF) ของญี่ปุ่น มีสิทธิ์ร่วมรบเพื่อปกป้องพันธมิตร หรือที่เรียกกันว่า “การป้องกันร่วม” (mutual defense) อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอดังกล่าวถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า สร้างความขัดแย้งเป็นอย่างรุนแรงในสังคมญี่ปุ่น เนื่องจากความคิด ของชาวญี่ปุ่นต่อการแก้ไขมาตรา 9 แบ่งออกเป็นสอง ฝ่ายชัดเจน คือ กลุ่มที่ต้องการแก้ไขมาตรา 9 เพื่อให้ขยายขอบเขตหน้าที่ของกองกำลังป้องกันญี่ปุ่นให้ มีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะที่กลุ่มต่อต้านการแก้ไข มาตรา 9 ต้องการให้รัฐบาลญี่ปุ่นยึดมั่นในหลักการ ดั้งเดิมของรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นที่ได้รับการยกย่องว่า รักสันติภาพที่สุดในโลก โดยมองว่า นายกรัฐมนตรี อาเบะต้องการเปลี่ยนแปลงจุดยืนด้านสันตินิยม (pac-ifism) และกำลังนำญี่ปุ่นถอยห่างจากพันธมิตรผูกพัน ตามรัฐธรรมนูญรักสันติที่ญี่ปุ่นยึดถือกันมาตั้งแต่สิ้นสุด สงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งระบุไว้ว่ารัฐบาลจะต้องไม่ ใช้กำลังในการจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ และจำกัดบทบาทของกองทัพญี่ปุ่นไว้เพียงการป้องกัน ประเทศเท่านั้น (Liff & Maeda, 2018)

7. สรุป

ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงระหว่าง สหรัฐฯ และญี่ปุ่นตั้งอยู่บนผลประโยชน์ร่วมกัน หลัง สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ญี่ปุ่นจำเป็นต้องพึ่งพาสถักยภาพทางการทหารของสหรัฐฯ เพื่อ การป้องกันประเทศ ขณะที่สหรัฐฯ ต้องการญี่ปุ่น เป็นพันธมิตรหลักในการปกป้องผลประโยชน์ของ

สหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ มุ่งไปที่ภูมิภาคตะวันออกกลาง ทำให้บทบาทของสหรัฐฯ ในเอเชียลดลง กระทั่งในสมัยประธานาธิบดีบารัก โอบามา นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ปรับเปลี่ยนจากลักษณะเอกภาคินิยมไปสู่พหุภาคินิยม ยุทธศาสตร์ “ปักหมุดเอเชีย” แสดงให้เห็นว่า สหรัฐฯ ต้องการกลับมามีบทบาทสำคัญในเอเชีย โดยอาศัยความร่วมมือของกลุ่มประเทศพันธมิตรตามสนธิสัญญาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ และญี่ปุ่น คือ พันธมิตรหลักที่สำคัญของสหรัฐฯ ที่จะช่วยสหรัฐฯ ในการแก้ไขประเด็นปัญหาต่างๆ ในภูมิภาค

หลังจากนายโดนัลด์ ทรัมป์เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี สหรัฐฯ กลับมาให้ความสำคัญต่อภูมิภาคตะวันออกกลางอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม การที่ทรัมป์เดินทางเยือนเอเชียในปี 2017 นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่มีผลต่อนโยบายของสหรัฐฯ ต่อเอเชีย เพราะทรัมป์เริ่มตระหนักถึงความสำคัญและผลประโยชน์มหาศาลของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย และตระหนักว่า สหรัฐฯ ต้องใช้ความร่วมมือแบบพหุภาคีเพื่อให้สหรัฐฯ กลับมามีบทบาทสำคัญในเอเชียและการถ่วงดุลอำนาจกับจีน ที่สำคัญ ทรัมป์มองว่า ญี่ปุ่นคือ ประเทศที่มีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ “อินโด-แปซิฟิก” ของสหรัฐฯ พันธมิตรระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นจะเป็นกลไกหลักสำคัญในการจัดการกับการขยายบทบาททางการทหารของจีน และภัยคุกคามจากนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ แม้ว่าทั้งสหรัฐฯ และญี่ปุ่นจะมีเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกันในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ทั้งในเรื่องอิทธิพลของจีนและภัยคุกคามจากเกาหลีเหนือ แต่นโยบายต่างประเทศของทรัมป์ต่อญี่ปุ่นที่ขาดความชัดเจนเป็นปัญหาท้าทายสำคัญที่ทำให้ผู้นำญี่ปุ่นต้องเร่งปรับยุทธศาสตร์ความ

มั่นคงของประเทศให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ที่จะขยายขอบเขตหน้าที่ของกองกำลังป้องกันญี่ปุ่น รวมถึงเพิ่มบทบาทของกองทัพอากาศให้มีส่วนร่วมในปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ นอกจากนี้ การทำงานของทรัมป์ที่คาดเดายาก เปลี่ยนแปลงและพลิกผันตลอดเวลา¹¹ ทำให้นายกรัฐมนตรีอาเบะพยายามสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ใกล้ชิดกับทรัมป์เพื่อให้การทำงานระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐฯ เป็นไปอย่างราบรื่น จะเห็นได้ว่า แม้ว่านโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นในสมัยประธานาธิบดีทรัมป์จะมีลักษณะที่สอดคล้องกับในสมัยประธานาธิบดีโอบามา นั่นคือ การที่สหรัฐฯ ต้องการกลับมามีบทบาทนำในเอเชีย แต่มุมมองของทรัมป์ต่อจีนในฐานะคู่แข่งทางยุทธศาสตร์และแนวทางการแก้ไขปัญหานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือมีส่วนสำคัญที่ทำให้นโยบายด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นดำเนินไปในลักษณะที่แตกต่างจากในสมัยประธานาธิบดีโอบามา

เอกสารอ้างอิง (References)

- นพดล ชาติประเสริฐ. (2017) “ประวัติศาสตร์การเจรจาเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับสาธารณรัฐเกาหลีใน ค.ศ. 1965.” *วารสารญี่ปุ่นศึกษา*, 34 (2), 92-113.
- รุ่งลารวรรณ รุ่งวัฒนภัทร. (2015) “รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 9: ความพยายามที่จะแก้ไขของนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ.” *วารสารญี่ปุ่นศึกษา*, 32 (2), 65-79.
- ศิริพร ดาบเพชร. (2014) “Anpo Protests: พัฒนาการของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม.” *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 17 (มกราคม-ธันวาคม), 328-338.

อิซาฮิโกะ โอคาซากิ. b(1992) **มหายุทธศาสตร์สำหรับการป้องกันประเทศของญี่ปุ่น**. แปลโดย ไชยวัฒน์ คำชู และกมล เพ็ญศรีนุกร กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Adlakha, Hemant. (2020) **“Chinese Experts Think US-China Rivalry Accelerated Abe Shinzo’s Departure.”** *The Diplomat* (2 September)

Brason, Philip. (2019) **“Uncovering Japan’s involvement in the Korean War.”** *Japan Times* (7 September).

Bisley, Nick. (2020) **“Security policy in Asia from Obama to Trump Autopilot, neglect or worse?.”** *The United States in the Indo-Pacific Obama’s Legacy and the Trump Transition* (eds. Oliver Turner and Inderjeet Parmar) Manchester: Manchester University Press.

Frohlich, Thomas C. (2019) **“Saudi Arabia buys the most weapons from the US government. See what other countries top list.”** *USA Today*. (26 March)

Fodale, Hannah. (2020) **“Abe’s Investment in His Relationship with President Trump has Advanced Japanese Interests.”** *Debating Japan*, 3(1).

Ford, Lindsey. (2020) **“The Trump Administration and ‘Free and Open Indo-Pacific.’”** *Brookings Institution*. (May)

Gaouette, Nicole, and Ryan Browne. (2016) **“U.S. affirms Japan security backing after Trump nuclear comments.”** *CNN*. (31 March)

Green, Michael. (2000) **“The Challenging of Managing U.S.-Japan Security Relations after the Cold War.”** *New Perspectives on U.S.-Japan Relations* (ed. Gerald L. Curtis) Tokyo: Japan Center for International Exchange.

Johnson, Jesse, and Satoshi Sugiyama. (2020) **“Trump lauds Abe as Japan’s ‘greatest prime minister’ as bromance set to end.”** *The Japan Times*. (31 August)

Katzman, Kenneth. (2020) **“COVID-19 and U.S. Iran Policy.”** *Congressional Research Service*. (13 April)

Kelly, Tim. (2018) **“Japan to buy more U.S.-made stealth jets, radar to counter China, Russia.”** *Reuters*. (18 December)

Keneally, Meghan. (2018) **“From ‘fire and fury’ to ‘rocket man,’ the various barbs traded between Trump and Kim Jong Un.”** *ABC News*. (12 June)

Kessler, Glenn, Salvador Rizzo and Meg Kelly. (2019) **“President Trump has made 9,014 false or misleading claims over 773 days.”** *The Washington Post*. (4 March)

Liptak, Kevin, and Allie Malloy. (2019) **“Trump tweets Kim Jong Un an invitation to ‘shake his hand’ at DMZ.”** *CNN*. (29 June)

Liff, Adam P, Ko Maeda. (2018) **“Why Shinzo Abe faces an uphill battle to revise Japan’s constitution.”** *Brookings Institution*. (15 December)

- Lowrey, Annie. (2009) **“So what did Obama do to get the Nobel Peace Prize?”** *Foreign Policy*. (9 October)
- Macdonald, Paul K. (2018) **“America First? Explaining Continuity and Change in Trump’s Foreign Policy.”** *Political Science Quarterly*, 133 (3), 401-434.
- Malone, David M., and Yuen F. Khong, ed. (2003) **Unilateralism and U.S. Foreign Policy: International Perspectives** Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- McCurry, Justin. (2012) **“Japan’s Shinzo Abe: Will the New Prime Minister Boost Confrontation With China and South Korea?”** *CNBC*. (18 December)
- McGregor, Richard. (2017) **Asia’s Reckoning: China, Japan, and the Fate of U.S. Power in the Pacific Century**. New York: Viking Penguin.
- Mealey, Rachel. (2016) **“Japanese PM Shinzo Abe meets with Donald Trump in first foreign leader meeting.”** *ABC News*. (18 November)
- Midford, Paul. (2018) **“New directions in Japan’s security: non-US centric evolution, introduction to a special issue.”** *The Pacific Review*, 31(4), 407-403.
- Saha, Premesha. (2020) **“From ‘Pivot to Asia’ to Trump’s ARIA: What Drives the US Current Asia Policy.”** *ORF Occasional Paper No. 236*. Observer Research Foundation.
- Sato, Taketsugu. (2020) **“U.S. diplomat confident that U.S., Japan will contribute more to alliance.”** *The Asahi Shimbun*. (31 January)
- Schoff, James L. (2018) **“Political Change in America and Implications for the US-Japan Alliance.”** *Asia-Pacific Review*, 25(2), 45-63.
- Smith, Sheila A. (2017) **“U.S.-Japan Relations in a Trump Administration.”** *Asia Policy*, 23, 13-20.
- Tatsumi, Yuki. (2017) **“The US National Security Strategy: Implications for the Indo-Pacific.”** *The Diplomat*. (21 December)
- Tsuruoka, Michito. (2018) **“The Donald J. Trump Administration as Seen from Tokyo: Will the US-Japan Alliance Remain Unique?”** *Istituto Affari Internazionali (IAI)*, 18(2), 1-16.
- Worland, Justin. (2020) **“The U.S. Relationship With China Is in Trouble. That’s a Challenge for Climate Change.”** *Time*. (21 May)
- Yoshino, Naoya. (2020) **“With charts, stats and golf, Abe proved Japan’s worth to US leader.”** *Nikkei Asia* (26 September)

Received: 13 / 11 / 2563

Revised: 10 / 12 / 2563

Accepted: 11 / 12 / 2563